

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Hülya KARAKAYA

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN FAYDALANAN
ÇOCUKLARIN OKULA DEVAM VE BAŞARI DURUMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: ERGANİ SOSYAL HİZMET MERKEZİ
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2024

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

Hülya KARAKAYA

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN FAYDALANAN
ÇOCUKLARIN OKULA DEVAM VE BAŞARI DURUMLARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: ERGANİ SOSYAL HİZMET MERKEZİ
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Ümmet ERKAN

MUŞ-2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMETİN KONUSU, AMACI, İŞLEVLERİ VE GELİŞİM SÜRECİ

1.1. SOSYAL HİZMETİN TANIMI	5
1.2. SOSYAL HİZMETİN AMACI VE İŞLEVLERİ	8
1.3. TÜRKİYE’DE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARININ GELİŞİMİ	10
1.3.1. Geç Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi Sosyal Hizmet Uygulamaları .	10
1.3.2. 1960 Sonrası Sosyal Hizmet Uygulamaları.....	12
1.3.3. 1980’den Günümüze Sosyal Hizmet Uygulamaları	13

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK MODELİ VE TEMEL KAVRAMLAR

2.1. AİLE	20
2.1.1. Parçalanmış Aile.....	21
2.1.2. Aile ve Çocuk	23
2.2. YOKSULLUK KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE POLİTİKALARI	24
2.2.1. Yoksulluk Türleri	26
2.3. YOKSULLUK VE ÇOCUK REFAHI	31
2.4. SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK MODELİNİN YASAL VE SOSYAL BOYUTLARI	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ VE BULGULARI

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	40
3.2. ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	41
3.3. ARAŞTIRMADA ETİK SÜREÇLER VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI....	42

3.4. ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI	43
3.4.1. Araştırmada Katılımcıların Kişisel Bilgileri	47
3.4.2. Araştırmada Katılımcı Çocukların Kişisel Bilgileri	53
3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR	56
3.5.1. Katılımcıların ve Çocukların Okul Başarısı Hakkındaki Görüşleri	56
3.5.2. Katılımcıların SED Hizmeti ile İlgili Görüşleri	59
SONUÇ	62
KAYNAKÇA	66
EKLER	71

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN FAYDALANAN ÇOCUKLARIN OKULA DEVAM VE BAŞARI DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ERGANİ SOSYAL HİZMET MERKEZİ ÖRNEĞİ

Hülya KARAKAYA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ümmet ERKAN

2024, 84 sayfa

Sosyal hizmet uygulama modellerinden olan sosyal ve ekonomik destek hizmet modeli ile çocuğun aile yanında desteklenmesi amaçlanmaktadır. Çocuklar için en güvenilir ortam aile yanıdır. Sağlıklı aile çocuğun hayata bakış açısının şekillendiği güvenli ortam sağlayan, çocuğun öz güvenli, ne istediğini bilen birey olarak ileriye umutla baktığı aidiyet hissederek büyüdüğü yerdir. Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin amacı, sağlıklı aile ortamı ekonomik ve sosyal nedenlerle bozulan ailelere ve çocuklara kaynaklar ölçüsünde imkânlar sağlayarak çocuğun ailesinin yanında desteklenmesidir. Nitel araştırma yöntemi izlenerek yapılan çalışmada, sosyal ve ekonomik destek hizmet modelinden faydalanan ailelerin çocuklarının sağlanan ekonomik destek ile temel ihtiyaçlarından biri olan eğitim hakkı, okula devam durumu ve eğitim öğretim faaliyetlerindeki başarı düzeyine etkisi incelenmiştir. SED hizmet modelinin okula devamı olumlu etkilediği başarı durumunda bireysel çaba ve diğer imkânların sağlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmet Modeli, Aile, Çocuk, Parçalanmış Aile, Eğitim

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
EVALUATION OF SCHOOL ATTENDANCE AND SUCCESS STATUS OF
CHILDREN BENEFITING FROM SOCIAL AND ECONOMIC SUPPORT
SERVICES: ERGANI SOCIAL SERVICE CENTER EXAMPLE

Hülya KARAKAYA

Advisor: Assoc Prof. Dr. Ümmet ERKAN

2024 Page:84

With the social and economic support service model, which is one of the social work application models, it is aimed to support the child with the family. Homestay is the safest environment for children. A healthy family is a place where the child grows up with a sense of belonging, providing a safe environment where his perspective on life is shaped, and looking forward with hope as an individual who is self-confident and knows what he wants. With social economic support, providing opportunities to families and children whose healthy family environment is deteriorated due to economic and social reasons, within the limits of resources, and supporting the child with his/her family. In the qualitative study, the use of the right to education, which is one of the basic needs of the children of the families benefiting from the social economic support service model, with the economic support provided, has a positive effect on the school attendance and on the education and training activities success was analyzed. It has emerged that attendance to school is positively affected, and the necessity of providing individual effort and other opportunities in case of success.

Key Words: Social Service, Social and Economic Support Service Model, Family, Child, Broken Family, Education

ÖN SÖZ

Son üç yıldan beri emek verdiğim yüksek lisans eğitim ve tez çalışma sürecinde bana desteklerini esirgemeyen kıymetli anneme, babama ve kardeşlerim Nuriye, Hayriye ve Harun'a, tez izin sürecinde bana destek olan kurum müdürlerime, tez araştırma sürecinde bana destek olan ve moral veren değerli arkadaşlarıma, araştırma sürecinde sorularımı içtenlikle yanıtlayan katılımcılara ve çocuklarına, bu süreçte bana destek olan danışman hocam Doç. Dr. Ümmet ERKAN' a sonsuz teşekkürlerimi ve minnettarlığımı sunarım.

Muş-2024

Hülya KARAKAYA

KISALTMALAR DİZİNİ

SED	:	Sosyal ve Ekonomik Destek
SYDGM	:	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SHÇEK	:	Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
ASHB	:	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
SHM	:	Sosyal Hizmet Merkezi
UNICEF	:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WHO	:	Dünya Sağlık Teşkilatı
UNFPA	:	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
FAO	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
SYDTF	:	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
OECD	:	Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
ABS	:	Aile Bilgi Sistemi
ÇEK	:	Çocuk Esirgeme Kurumu
DPT	:	Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	:	Uluslararası Çalışma Örgütü
KHK	:	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
VBS	:	Veli Bilgilendirme Sistemi
E- OKUL	:	Okul Yönetim Bilgi Sistemi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. 2024 Yılı Sosyal ve Ekonomik Destek Tutarları	39
Tablo 3.1. Katılımcılardan (Ebeveyn/Vasi) İlk 10 Kişinin Demografik Bilgileri	45
Tablo 3.2. Katılımcılardan(Ebeveyn/Vasi) Son 10 Kişinin Demografik Bilgileri.....	46
Tablo 3.3. 7-14 Yaş Aralığındaki İlk 10 Çocuk Demografik Bilgileri	51
Tablo 3.4. 7-14 Yaş Aralığındaki Son 10 Çocuk Demografik Bilgileri	52

GİRİŞ

Sosyal hizmet uygulamaları, 1900'lü yıllarda ilk olarak yoksullara yönelik sosyal desteklerle başlamıştır. Günümüzde ise dezavantajlı gruplar öncelikli olmak üzere bireysel veya sosyal sorunları çözümede sorun yaşayan tüm bireyleri kapsamaktadır.

Sosyal hizmet bireylere, ailelere ve topluma çok boyutlu çözümler sunmakta ve çeşitli hizmet modelleri uygulamaktadır. Uygulanan hizmet modellerinden biri olan Sosyal ve Ekonomik Destek (SED), yoksulluk içinde temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan çocukların aile bütünlüğü sürdürülerek bakım ve ihtiyaçların karşılanması amacı ile sunulan düzenli bir ekonomik destektir. SED vefat, ayrılma ve boşanma sonucu parçalanmış, aile içi yaşanan sorunlar nedeniyle bütünlüğü bozulmuş, sosyal ve ekonomik sorunlar yaşayan ailelere verilmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde sunulan bu destek modelinde, sosyal hizmet uzmanlarının tespiti ile düzenlenen sosyal inceleme raporu doğrultusunda çocuklara yönelik ekonomik destek sağlanmaktadır. SED hizmetinden faydalanan çocuklar koruma ve bakım tedbirleri kapsamındaki çocuklardan oluşmaktadır. SED'in öncelikli amaçlarından biri çocukların örgün eğitime devam etmeleridir. Çünkü her çocuğun yeterli ve eşit bir eğitim alma hakkı vardır. Sosyal devlet ilkesine bağlı olarak devletin çocukların eğitim hakkını sağlamak için tedbirler alma zorunluluğu bulunmaktadır. SED hizmet modelinden faydalanan çocukların aile yanında temel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi amacı ile aileler, belirli periyotlarda sosyal hizmet uzmanları tarafından denetim yapılmaktadır. Destek miktarı, çocukların eğitim durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde okula devam eden veya eğitim çağında olmayan çocuklar için yapılan bu yardım çocukların yasal sorumlusu(vasisi) ve bakımını üstlenen yetişkinlere aylık olarak ödenmektedir. Ailelere sunulan bu sosyal ve ekonomik destek ile çocukların sosyal ve ekonomik sorunların çözümünün yanında, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin de desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ekonomik ve sosyal sorunlar nedeni ile okula devam edememe ihtimali önlenmektedir.

SED hizmet modeli ile çocukların duygusal, ruhsal ve bedensel gelişimlerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu destek ile çocuklara aile yanında sevgi, şefkat ve güvenli ortam imkanı sunulmaktadır.

SED hizmeti ile çocuklar eğitimlerini sürdürmeye devam etmekte ve aile birlikteliği korunmaktadır. Bu çalışmanın amacı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sürdürdüğü bu destek hizmetinin doğru kullanılıp kullanılmadığı, bu yardımdan faydalanan birey ve ailelerin yaşadığı sorunlar ve eksiklerin araştırılması bu yardımın ne kadar işlevsel olduğunun analiz edilmesidir. SED hizmetinden faydalanan ailelerin bu desteği amacına uygun kullanıp kullanmadığı, destek hizmetinin çocukların örgün eğitimine devam ve başarı durumlarına etkisi araştırılmıştır.

Çalışmamızda derinlemesine bilgi edinmek, çocuk ve ebeveynlerin destek hizmetine ilişkin görüşlerini ayrıntılı biçimde incelemek için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik veri analizi kullanılmıştır. Creswell(2007: 305)'a göre fenomenolojik veri analizi, birkaç birey tarafından deneyimlenen bir olgunun, derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktır. Katılımcılar ile yapılan mülakatlardan elde edilen verilerin geniş bir bilgi formu içermektedir. Araştırmacının sistematik olarak verileri topladığı gerçek ortamda neler olduğunu incelediği yöntemdir. Araştırmanın deseni fenomenolojik desen çalışmasıdır. Fenomenolojik desene dayalı çalışmada belirli bir kavram, varsayım ile ilgili görüşmeye katılanların duygularını, bakış açılarını ifade ederek varsayım veya kavramlarla ilgili nasıl deneyimler sağladıklarını belirleyen nitel analiz yöntemidir.

Araştırmanın evreni Diyarbakır ili Ergani ilçesi, örnekleme Ergani ilçe merkezde ikamet eden Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalanan aileler ve okula devam eden 7-14 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Bu çalışmada belirli bir hedef kitlesine ulaşılmak istenildiği için amaçlı örnekleme yöntemi seçilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış formlar ile 20 ebeveyn ve 20 çocuk ile yapılan görüşmeler sonucunda SED hizmet modelinden faydalanan aileler sağlanan ekonomik destek ile zorunlu eğitim çağındaki çocukların okul başarı durumu ve okula devam durumlarında gözlemlenilen değişimleri değerlendirmesi, SED hizmeti amacına uygun kullanımı, SED hizmeti ile birlikte aile ve çocuklarda gözlemlenen değişimler değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonuçları SED modeli uygulama alanında zorunlu eğitim döneminde olan 7-14 yaş aralığında ki çocukların örgün eğitime devamını ve başarı durumuna katkısı için modelin güçlü ve zayıf yönlerinin belirlenmesinde ve yapılacak yasal düzenlemelere etkisi açısından önemlidir.

Araştırma üç bölüm olarak planlanmıştır. Birinci bölümde sosyal hizmet kavramı, sosyal hizmet disiplininin gelişimi, sosyal hizmet disiplini amaçları ve işlevleri ele alınmıştır. İkinci bölümde SED hizmet modeli içerisinde aile, parçalanmış aile, çocuk, yoksulluk kavramı, ülkemizde yoksulluk politikaları, sosyal yardım uygulamaları, çocuk yoksulluğuna değinilmiştir. SED modelinin sosyal ve yasal boyutları ile değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde saha araştırması verileri, yöntem ile ilgili bilgiler elde edilen veriler ile ilgili tablolara yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde yapılan mülakatlar neticesinde elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMETİN KONUSU, AMACI, İŞLEVLERİ VE GELİŞİM SÜRECİ

2014 yılında Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği Genel Kurulu tarafından (NAWS) kabul edilen tanıma göre sosyal hizmet; “Sosyal değişimi, dönüşümü ve gelişimi, sosyal bütünleşmeyi, insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmelerini destekleyen uygulama temelli mesleki ve akademik disiplindir.” (Yanardağ ve Özmete, 2017:204).

Sosyal hizmet sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve bireysel farklılıklara saygı ilkelerini merkeze alır. Sosyal hizmet, yaşam zorluklarıyla mücadele eden kişilerin refahını arttırmak amacıyla bireyler ve kurumlarla uygulamalı olarak çalışmaktadır. Sosyal hizmet 1905 yılında Richard Cabot tarafından Massachusetts Genel Hastanesi hastalığa tedavi uyumlarının değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Ayrıca sosyal hizmet 1900’lü yıllarda yoksulluk ve dezavantajlı gruplarla yaptığı çalışmalarla dikkat çekmiştir. Sonraki yıllarda sosyal hizmet alanının kurumsallaşması ile sistem yaklaşımı, ekolojik yaklaşım, psikoanalitik, bilişsel ve davranışçı yaklaşımlar gibi birçok yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımların ortak amacı, bireyin davranışsal sorunlarının üstesinden gelebilme, sorunlarla baş edebilme becerilerini geliştirmek ve uygun davranış değişikliği kazandırmaktır. Sosyal hizmet ilk olarak dezavantajlı kesimlere yönelik uygulansa da ileriki yıllarda psikoanalitik yaklaşım temel alınarak, fonksiyonel olarak bireylerin, grupların ve ailelerin davranış sorunlarını da kapsayacak bir şekilde geniş bir uygulama olanağı bulmuştur. Sosyal hizmet disiplini kapsamını sadece engelli, yaşlı, çocuk ve kadınlar gibi dezavantajlı gruplara değil tüm ihtiyacı olan birey, aile, grup ve topluma yöneltmiştir (Yanardağ ve Özmete, 2017:205).

Günümüzde ülkemiz başta olmak üzere tüm toplumlarda sosyal desteğe ihtiyaç artmıştır. Teknolojinin hızlı değişimi ile birlikte sosyal sorunların artması, toplum ve birey sorunlarına daha fazla ilgi gösterilmesi ve desteklenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sosyal hizmetin amaçlarından biri de toplumun kalkınması çerçevesinde sosyal refah için temel oluşturma ve toplumu büyüme ve uyum yönünde harekete geçirmedir. Sosyal hizmetin temel amacı ise multidisipliner bir yaklaşımla bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak ve onların sorunlarını çözmelerine yardım etmektir.

Sosyal hizmet toplumdaki eşitsizliklerden olumsuz etkilenen bireylere ya da gruplara yardım etmeyi amaçlayan bir uygulamalı disiplindir. Ayrıca sosyal hizmet, sosyal uyum ve sosyal bütünleşme, iş birliği ve dayanışmayı da amaçlar. Bunun için de suç, kentleşme, sağlık, eğitim, göç gibi sosyal olguların sonuçlarında ortaya çıkan sorunları da göz önüne alır (Yanardağ ve Özmete, 2017:206). Bu bölümde sosyal hizmet kavramı ve sosyal hizmet disiplinin gelişimi, aile, çocuk ve parçalanmış ailede çocuk kavramları ele alınmaktadır.

1.1. SOSYAL HİZMETİN TANIMI

Sosyal hizmet öncelikle birey ve sosyal çevresi arasındaki ilişkide var olan psikososyal sorunların ve eksikliklerin giderilmesiyle ilgilenen bir alandır. Sosyal hizmet, bir kişiyi kendine yetebilen ve kendine güvenen biri haline getirmeyi amaçlamaktadır. Sorunun ardındaki gündelik etkenleri keşfetmeye ve bu sorunları bilimsel olarak çözmeye çalışır (Apaydın ve Altun, 2021, 777-803).

Günümüz toplumlarında bireyselleşme, yoksulluk, işsizlik, göç, parçalanmış aileler, kadına yönelik şiddet, intihar, madde bağımlılığı, terörizm, çocuk istismarı vb. sorunlar giderek artmaktadır. Bu sorunların çözümü, sağlıklı bir toplum için zorunludur. Ayrıca bu tür sorunların çözümünde bireysel müdahaleler, sorunlara kalıcı çözüm sağlamaktan uzaktır. Modern zamanlarda sorunların karmaşıklığı ve büyüklüğü sistematik yaklaşımlar gerektirmektedir. Profesyonel sosyal hizmet, bireyleri bağımlı değil bağımsız hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal hizmetin insan ilişkilerinde bilgi ve sorunlarla başa çıkma yöntem ve becerileri geliştirerek bağımlılık, yoksulluk, engellilik gibi sorunlara yönelik bilimsel bir bakış açısı kazandırması amaçlanmıştır. Bu sorunların doğru ve etkili yönetimi için bilimsel yaklaşımlar gerektirdiği görüldüğünde, yeni bir bilimsel müdahale sistemi, yani sosyal hizmet ortaya çıkmıştır.

Temel olarak sosyal hizmet bireylerin, grupların ve toplulukların sorunlarını ele almak için bilimsel ve sistematik yaklaşımları benimseyen ve toplumu güçlendiren bir uygulamalı destek hizmetidir. Sosyal sorunları, bunların kökenlerini ve birbirleriyle ilişkilerini inceleyen ve bu tür sorunlara sistematik çözümler sunan bir disiplindir.

Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların kendi kendilerine yetebilmelerini sağlamayı amaçlayan bir yardım faaliyetidir. Sosyal hizmet, bilimsel bilgi ve becerilerle uygulanmasına yardımcı olan belirli ilkelere ve felsefeye dayanmaktadır. Herhangi bir kişinin bunu uygulayabilmesi için alanında akademik eğitim alıp uzmanlaşması gerektirmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, diğer mesleklerde olduğu gibi hizmetleri karşılığında ücret alan eğitilmiş bir kişidir (Rahman, 2021: 3).

Sonuç olarak sosyal hizmet bireylere, ailelere, sosyal gruplara ve topluluklara kişisel ve sosyal sorunlarını, sistematik bir süreçle kalıcı olarak çözmelerinde yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmet disiplini şu biçimde özetlenebilir (Duyan,2021:6-7) : Sosyal hizmet bireyin, grubun veya toplumun refahını artırmayı amaçlayan profesyonel bir akademik disiplindir. Sosyal hizmet, insan haklarını ve sosyal adalet kavramlarını merkeze alıp sosyal değişimi destekleyerek insanların iyilik durumunun devamını sağlamayı ve insanlar arasındaki sorunları çözmeyi, ilişkileri güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi hedefleyen bunları yaparken insan davranışı ve sosyal sistem teorilerinden faydalanarak insanların çevreleri ile etkileşimlerine müdahale eden meslek olarak tanımlanabilir. Sosyal hizmet uygulamalarında birey, grup ve toplum düzeyinde müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmet uygulaması, insan ihtiyaçlarını karşılamayı ve insanların potansiyellerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal hizmet, karmaşık durumları analiz etmek ve birey, grup faaliyetleri sosyal kültürel değişimleri kolaylaştırmak amacı ile bireylerin davranışlarını açıklamaya dönük ve sosyal sistem kuramlarından faydalanmaktadır. Sosyal hizmet, insanlar ve çevreleri arasındaki çoklu, karmaşık ilişkileri ele almaktadır. Sosyal hizmetin amacı, tüm insanların tam potansiyellerini geliştirmelerini sağlamak, yaşamlarını zenginleştirmek ve işlev bozukluğunu önlemektir.

Duyan'a (2021:7) göre profesyonel sosyal hizmet, birey veya toplulukların sorun çözme ve kendini geliştirme becerileri üzerine odaklanmaktadır. Sosyal hizmet, toplumda var olan sorunları ve eşitsizlikleri azaltmayı amaçlar.

Walter A. Friedlander'a (1977:125) göre, "Sosyal hizmet, insan ilişkilerinde bilimsel bilgi ve beceriye dayanan, bireylerin tek başlarına ya da gruplar halinde sosyal ve kişisel tatmin ve bağımsızlık elde etmelerine yardımcı olan profesyonel bir hizmettir."

Friedlander'ın bu tanımı, sosyal hizmetin en kapsamlı tanımlarından biri olarak kabul edilmektedir. Ona göre sosyal hizmet, diğer meslekler gibi, insan ilişkilerini ele alan bilimsel bilgi ve bakış açısına sahip eğitilmiş bir sosyal hizmet uzmanının, bireylere ve gruplara sosyal ve kişisel doyum sağlamaları için yardımcı olduğu bir meslektir (Rahman, 2021:15).

Stroup (1960:165) sosyal hizmeti “İnsanların kendilerine yardım etmelerine yardımcı olmak için bilimsel bir yöntem uygulayarak bireysel, grup ve toplum ihtiyaçlarına yönelik çeşitli kaynakları bir araya getirme sanatı” olarak tanımlamıştır. Stroup tanımında sosyal hizmetin bir sanat olduğunu söyleyerek sosyal hizmete farklı bir bakış açısı getirmiştir. İnsanları kendi sorunlarını kendilerinin çözebilecekleri bir konuma getirme sanatı olduğunu ifade etmiştir (Stroup, 1960:165).

Hindistan’da düzenlenen Sosyal Hizmet Konferansında (1957) sosyal hizmet bilimini şu şekilde tanımlanmıştır (Rahman, 2021:16) : “Sosyal hizmet, bireyin, grubun veya toplumun zengin ve dolu bir yaşam sürmesine yardımcı olmak için insani felsefeye, bilimsel bilgiye ve teknik becerilere dayanan bir refah faaliyetidir.”

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonuna (IFSW) (2013) göre; “Sosyal hizmet, sosyal değişim ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlenmesini ve özgürleşmesini teşvik eden uygulamaya dayalı bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde yer alır.

Sosyal hizmet teorileri, sosyal bilimler, beşerî bilimler ve yerel bilgiler tarafından desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarını ele almak ve refahı artırmak için insanları ve yapıları meşgul eder. Yukarıdaki tanım ulusal ve/veya bölgesel düzeylerde güçlendirilebilir.” Son olarak Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği'ne (NASW) göre ise sosyal hizmet, “İnsanların çevrelerinde yapabilecekleri en iyi şekilde işlev görmelerine yardımcı olmaya adanmış bir alandır.” şeklinde tanımlanmaktadır (Stroup, 1960:167).

Yukarıda sosyal hizmet ile ilgili tanımların ortak noktasına bakıldığında, birey, grup ve toplum ihtiyaçlarının ön planda olduğu, refahı arttırmanın önemi, sosyal değişim ve sosyal uyumun sağlanması ve bireylerin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

1.2. SOSYAL HİZMETİN AMACI VE İŞLEVLERİ

Sosyal hizmetin amacını açıklamaya yönelik bilim insanları çeşitli görüşler öne sürmüştür. Bunlardan biri olan Boehm (1959) sosyal hizmetin amacını, bireylerin tek başına veya gruplar ile birlikte iletişimlerinin artırılması başka bir ifade ile birbirileri ile ilişkilerini güçlendirmelerini sağlamak olduğunu belirtmiş, diğer bir bilim insanı Bisno (1952) ise, birey, aile, topluluk gibi unsurlara salt yardım odaklı yaklaşmak değil aynı zamanda onların yaşam standartlarının artırılması, kendilerine uygun daha verimli olabilecekleri iş ve meslekler edinmesini sağlanması ve genel olarak toplumsal koşullarının iyileştirilmesi olduğunu söylemiştir. Hamilton (1947) ise, bireylerin refahı ile toplumun refahı arasında denge sağlamanın sosyal hizmetin temel amacı olduğunu ifade etmiştir (Akt. Altındağ, 2011:10).

Sosyal hizmetin temel hedefi insan olmakla birlikte, insanın yaşam düzeyinin iyileştirilmesi, insanı toplum içerisinde insan onuruna uygun bir şekilde hayatını sürdürebilmesini sağlamaktır. Sosyal hizmet, birey ile üyesi olduğu grup ya da toplum arasında orantısız durumlardan kaynaklanan sorunların öncelikle tespit edilmesi ve daha sonra bertaraf edilmesi, sorunların birey üzerinde bıraktığı olumsuz etkilerin önlenmesini amaçlamaktadır. Bununla birlikte kişisel ve toplumsal doyumu sağlamayı, sosyal ilişkilerde verimliliği artırmayı, bireyin çevresi ile ilişkisini güçlendirmeyi, kişinin bağımsızlığını sağlamasına yardımcı olarak onun potansiyelinin yaşamına yansımaları sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçlara ulaşmak için sosyal hizmet, bağımsız çalışmayıp hem diğer disiplinler ile koordineli hem de birey, grup ve toplum ile ilişkide bulunma görevlerini üstlenir (Kongar, 1978:55).

Charles Zastrow 'a göre sosyal hizmet, çevresi içinde birey anlayışıyla kişisel ve sosyal sorunlarını çözmeyi başaramayanlara danışmanlık, eğitim, bakım sağlayıcı ve davranış pekiştirici hizmetleri sunmayı, yine çevresi içinde birey metodu ile birey ve bireyin etkileşim halinde olduğu sisteme odaklanmayı, hizmet sağlanacak bireylerin savunuculuğunu yapmayı, sosyal politikaların üretilmesine katkı sağlamayı, toplum içerisinde risk altında sayılabilecek kişi yada toplulukları tespit edip onları güçlendirmeyi ve toplumun diğer üyeleri ile birlikte adil bir yaşama sahip olmalarını sağlamayı amaçlar (Zastrow, 1999; Akt. Duyan, 2014:11).

(Duyan, 2003: 4)'a sosyal hizmetin amaçları şu şekildedir:

- Psikososyal sorunları çözümlenerek, sevgi, şefkat ve bakım gibi ihtiyaçları karşılamak. Uyum sorunlarını çözümlenerek kendi kendine yeterlilik süreçlerini desteklemek ve uyumlu sosyal ilişkiler kurulmasını güçlendirmektir.
- Düzeltici ve rekreasyonel hizmetleri sağlamak. Gelişim ve sosyal ilerleme için fırsatlar sağlamak,
- Halk arasında demokratik değerleri geliştirmek. Toplumu bilinçlendirmek/egitim. Çevreyi bireyin büyümesi ve gelişmesi lehine değiştirmek. Toplumsal kalkınma için kusurlu sosyal sistemde dönüşüm oluşturmak,
- Bunları karşılamaya gücü yetmeyen ihtiyaç sahiplerine sosyal ve hukuki yardım sağlamak.

Yukarıda belirtilen bilgiler değerlendirildiğinde sosyal hizmetin temel amaçları; bireyin kendi kendine yeterli, doyum sağlayan bir yaşam sürmesi için uygun hale getirilmesini sağlamak ve bireyin sosyal çevresini, mutlu ve yeterli bir yaşam sürmesi için elverişli hale getirecek şekilde değiştirmektir. Sosyal hizmetin nihai hedefi ise, tüm insanların refahını ve işlevsellik düzeyini artırmak ve sosyal koşulları iyileştirerek ve savunmasız nüfuslar için daha insancıl uygulamalar ve politikalar oluşturarak olumlu sosyal değişim yaratmaktır (Çoban, 2017: 254).

Sosyal hizmetin belirtilen amaçları onu belirli konularda işlevsel kılmaktadır. Bu işlevler, sosyal hizmetin faaliyetlerini belirlemektedir. Sosyal hizmetin işlevleri dört ana kategoride sınıflandırılmaktadır (Rahman,2021:9). Bu kategoriler şu şekilde sınıflandırılabilir:

Tedavi Edici İşlev: Tedavi edici işlevler kapsamında sunulan hizmetler tıp ve sağlık hizmetleri, psikiyatri ile ilgili hizmetler, çocuk rehberliği, çocuk refahı hizmetleri, koruma ve rehabilitasyon şeklinde engelli veya özürülere yönelik hizmetlerdir. Bu tür hizmetler, toplumdaki bireylerin fiziksel, sosyal, maddi, psikolojik hastalıklarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

Düzeltilme İşlevi: Sosyal hizmetin düzeltme işlevinin üç geniş alanı vardır: Bunlardan biri cezaevi reformu, denetimli serbestlik, şartlı tahliye ve diğer ilgili hizmetleri içeren bireysel reform hizmetleridir. Diğerleri aile refahını arttıracak hizmetler, okul sosyal hizmeti, endüstriyel sosyal hizmetleri vb. içeren sosyal ilişkileri geliştirme hizmetlerini geliştirmek amaçlanmaktadır. Son olarak istihdam sağlanması, dilenciliği

önlemek, ahlaka uygun olmayan işlerden uzaklaşılmasını sağlayan sosyal reform hizmetlerini uygulamaktır.

- **Önleyici İşlev:** Bu işlev türü temel olarak güvensizlik, hukuksuzluk, cehalet, hastalık gibi sorunların önlenmesine ilişkin hizmetlerle içerir. Bireyin istediği asgari sosyoekonomik yaşam standardına ulaşmasını engelleyen sosyal çevredeki faktörlerin veya kişilik gelişimindeki eksikliklerin giderilmesine yöneliktir. Hayat sigortası hizmetleri, kamu yardımı, sosyal mevzuat, yetişkin eğitimi ve hastalıkların önlenmesi gibi hizmetleri içermektedir.
- **Gelişim İşlevi:** Eğitim, rekreasyon hizmetleri, kentsel ve kırsal kalkınma programları ve entegrasyon programları gibi sosyoekonomik gelişim faaliyetlerinin görevlerini içerir. Bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların gelişimiyle ilgilidir.

Günümüzde sosyal hizmet, değişimin sonuçları üzerinde durmaktadır. İşlev bozukluğunun temel nedeninin insanların olmadığı içinde faaliyet gösterdikleri sistemler olduğu giderek daha fazla fark edilmektedir. İnsanlar olumlu sosyal işlevsellik için gerekli ortam ve kaynaklara sahip değildir ya da ihtiyaçlarını karşılayacak kaynaklara erişimleri yoktur. Bu nedenle, insanların işlevlerini yerine getirebilmeleri için elverişli bir ortama sahip olmaları bir gereklilik haline gelmiştir (Rahman, 2021:10).

1.3. TÜRKİYE’DE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARININ GELİŞİMİ

Günümüzde sosyal hizmet, Türkiye’de 1950’lerin ortalarında kamusal hizmet olarak tanımlanmıştır. Ancak hizmetlerin geçmişi Cumhuriyet öncesi döneme, on dokuzuncu yüzyıla kadar uzanmaktadır. Türkiye’de sosyal hizmet uygulamalarının geçmişi, Osmanlı’da Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin kuruluşundan günümüze SHÇEK olarak bilinen kurumlar ele alınacaktır (Kartal, 2008: 33).

1.3.1. Geç Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi Sosyal Hizmet Uygulamaları

İkincil kaynaklarda Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin kuruluşuna ilişkin kesin bir tarih ya da yer bilgisi bulunmamaktadır. Bazılarına göre Çocuk Esirgeme Kurumu’nun çatısı altında Kurtuluş Savaşı sırasında 1921 yılında Ankara’da kurulmuştur. Kurumun

karakteristik özellikleri ilk yıllarda gelişmeye başladığı için bu bölüm 1917 ile 1921 yılları arasındaki dönemi kapsayacaktır. Himaye-i Etfal Cemiyeti günümüzdeki Çocuk Koruma Kanunu benzemektedir (Özbek, 2006: 188).

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin ana hedef kitlesi özellikle Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında barınma ihtiyacı duyan yetimlerdir. Bu dernek yetimlere refah hizmetleri sağlamıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin finansmanı bireysel ya da kurumsal bağışçılara bağlı kalmıştır. Kurumun adı, 1920'ler ve 1930'larda gerçekleşen dil reformlarıyla birlikte 1934 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti, Hilal-i Ahmer (Kızılay) ve Türk Hava Kurumu ile birlikte Cumhuriyet döneminin, işleyişi Osmanlı dönemine benzeyen sivil girişimleridir. Himaye-i Etfal Cemiyeti de bu anlayış doğrultusunda 1950'lere kadar devlet destekli bir sivil girişim olmuştur (Özbek, 2006: 189).

Himaye-i Etfal (Çocukları Koruma) Cemiyeti'nin asıl amacı ailesi olmayan çocuklara bakmaktı. Bu hizmet, çocuklara ihtiyaçları doğrultusunda barınak, yiyecek ve giyecek sağlanmasını içeriyordu. Ayrıca sağlık hizmetleri, çocuklara ahlaki eğitim verilmesi ve bedensel engelli çocukların bakımı Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin temel amaçları arasındaydı. Himaye-i Etfal'de kadınların varlığı çok önemliydi, çünkü sevgi, kurumun temel unsuru olarak görülüyordu. Cemiyetin amacı öncelikle korunmaya muhtaç çocukları yaşlarına uygun bir hayat sürmelerini sağlamaktı. Kurumun yaş sınırı on üçtü.

Himaye-i Etfal Cemiyeti için ikinci önemli konu ise çocukların sağlığıydı. Yeni hastaneler ve klinikler kurmak, okullardaki sağlık koşullarını kontrol etmek derneğin amaçları arasındaydı. Himaye-i Etfal Cemiyeti, yetimlerin yanı sıra kız çocuklarına da el işleri ve evle ilgili beceriler öğretmeyi amaçlıyordu. Himaye-i Etfal Cemiyeti 11 Ağustos 1917'de halkın refahı için çalışan bir sivil toplum kuruluşu olarak ilan edildi.

Bu amaç, ailelerin yurtlardan çocuk evlat edinmeye teşvik edilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar konukları her etnik ve dini kökenden çocuğa ev sahipliği yapmıştır ancak 1918'den sonra gayrimüslim cemaatler kendi çocukları için konukları ve sığınma evleri kurunca Himaye-i Etfal Cemiyeti sadece Müslüman Türk çocuklarına hizmet vermiştir (Buğra, 2007: 38).

Himaye-i Etfal Cemiyeti Cumhuriyet sonrasında Çocuk Esirgeme Kurumu adını almış ve 1937 yılında yasayla kamu yararına çalışan bir sivil toplum kuruluşu olarak

kabul edilmiştir. 1949 yılında 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında yasal düzenleme yapılmıştır. Bu kanun ile korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunması ve bakımı ile ilgili Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığına görevler verildi. ÇEK'in statüsünü değiştirmiştir. Çünkü bu yeni düzenlemeden sonra çocukların korunması devletin bir görevi haline gelmiştir. 1949 yılında kabul edilen bu kanun, çocukların korunmasının devletin sorumluluğu olarak tanımlaması ile Türkiye'deki sosyal hizmetlerin tarihi açısından önemlidir. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin yapısındaki değişiklikler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1950'li yıllarda gerçekleşmiştir.

1.3.2. 1960 Sonrası Sosyal Hizmet Uygulamaları

Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün kuruluş yasası 1959 yılında kabul edilmiştir. Enstitü, Sağlık Bakanlığı'na (Sıhhiye ve Muavenet-ı İçtimaiye Vekaleti) bağlı olarak kurulmuştur. Enstitünün görevleri “Yoksulluğun nedenlerini anlamak ve onlara ne gibi sosyal hizmetlerin yararlı olacağına karar vermek için yoksullar arasında incelemeler yapmak, sosyal yaşamda güçlük çeken insanlara yardım etmek ve bu yolla ülkenin kalkınmasına yardımcı olmak” olarak belirtilmiştir. Fiziksel engelleri nedeniyle korunmaya ve özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar da ulaşılması gereken hedef gruplar arasında yer almıştır.

1950'lerdeki en önemli gelişme, Sosyal Hizmetler Enstitüsü'nün kurulmasını öngören kanundur. 1965 yılında enstitü ilk mezunlarını vermiştir. 1950'lerde Birleşmiş Milletler, Fullbright Türk Amerikan Kültürel Değişim Komisyonu aracılığıyla Hacettepe Üniversitesi Ankara Sosyal Hizmet Akademisi'nde ders vermek üzere danışman değişimi yoluyla Türkiye'de sosyal hizmetin gelişmesi için mali destek sağlanmıştır. Bu gelişmeleri daha sonra 1950'ler ve 1960'larda sosyal hizmetlerin merkezileşme süreci izlemiştir. Sosyal hizmet, devlet tarafından desteklenen ve teşvik edilen bir dizi gönüllü faaliyetten ziyade bir meslek alanına yaklaşmıştır (Buğra, 2007: 39).

Çocukların korunmasına yönelik 1949 tarihli yönetmeliği takip eden yirmi yıl Çocuk Esirgeme Kurumu'nun kurumsallaşma süreçleriyle geçmiştir. 1950'ler ve 1960'lardaki gelişmeler, Türk sosyal devlet ilkesinin kurulduğu bağlamın bir parçasıydı. Türkiye'de sosyal hizmetlerin içerik ve anlamının değişmesi, Dünya Savaşı sonrası dönemin uluslararası bağlamından bağımsız değildir. Türkiye'de 1950'li yıllarda sosyal güvenlik sistemine ilişkin ilk düzenlemeler yapılmıştır. Dolayısıyla 1950'lerde sosyal

hizmetlerin profesyonelleşmesi yönündeki gelişmeleri bu geniş bağlam içinde değerlendirmek gerekmektedir.

Türkiye'nin Batı'daki benzer kurumlardan farklı bir hızda gerçekleşmiştir. 1963 yılında 225 sayılı yasanın kabul edilmesiyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlük, Çocuk Koruma Birimlerinin finansı ve personel istihdamının yanı sıra yaşlı ve engellilerin bakımından da sorumlu tutulmuştur. Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile ilgili idari işler de müdürlüğün diğer görevleri arasındadır. Müdürlüğün kurulması, sosyal hizmetlerin sunumuna ilişkin perspektiflerin nasıl değiştiğini göstermesi açısından önemlidir; ancak Çocuk Koruma Birimleri, 2828 sayılı SHÇEK Kuruluş Kanunu'na kadar yerel yönetim birimlerinin kontrolünde kalmıştır (Çengelci, 1998: 31-33).

1.3.3. 1980'den Günümüze Sosyal Hizmet Uygulamaları

1983 yılına kadar 0-6 yaş arası çocuklara yönelik çocuk yuvaları Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın, 7-18 yaş arası çocuklara yönelik yuvalar ise Millî Eğitim Bakanlığı'nın yönetimindeydi, ancak bu çocuk yuvalarının ana gelirleri belediyeler ve il özel idareleri gibi yerel yönetim birimleri tarafından sağlanıyordu. Bu durum, farklı yerlerde farklı standartlarda ve farklı mali kaynaklarla hizmet sunma potansiyelini de beraberinde getirmiştir. 1961 yılında Ankara'da kurulan Sosyal Hizmetler Enstitüsü, bir çalışma alanı olarak sosyal hizmetler konusunda yükseköğrenim ve geleceğin araştırmacılarını yetiştirme olanağı sağlamayı amaçlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Enstitüsü 1961'den 2002'ye kadar sosyal hizmetler eğitiminin verildiği tek yer olmuştur (Çengelci, 1998: 33-34).

Türkiye'de 1960'lı yıllarda sosyal hizmetler için bir enstitü ve bir müdürlük kurulmuş olsa da kurum hala bağımsız sayılmamaktadır. Bunun en açık göstergesi, müdürlüğün yönetiminin Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nda kalması ve sağlık hizmetlerini “tamamlayıcı” bir hizmet olarak görmesidir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yaşanan ve bir sonraki bölümde özetlenecek olan gelişmeler, sosyal hizmetlerin gönüllüler ile devlet arasında gidip gelen bir hizmet olmaktan çıkıp devletin sorumluluk alanı içinde yer alan bir hizmet olarak görülmesi açısından önemlidir. Sosyal hizmetler, sanayileşme, kentleşme ve kalkınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan sorunlara cevap verebilmek için akademik bir disiplin haline gelmiştir (Göbelez, 2003: 15).

24 Mayıs 1983 tarihinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kabul edilmiştir. Bu tarih, sosyal hizmetlerin farklı kurumlarının tek bir merkezden yönetilmeye başlanması ve 1989 yılında yapılan değişiklikle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yerine Başbakanlık tarafından yönetilmeye başlanması nedeniyle Türkiye'deki sosyal hizmetler için bir dönüm noktası olmuştur (Okay, 1999: 23).

2828 sayılı Kanun, öncelikle, ayrı ayrı yönetilen dört kurumu, Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler Enstitüsü ve Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu Derneği'ni birleştirmiştir. Yeni kurumun adı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olmuş ve bu kanunla kendi yönetmeliklerini hazırlama yetkisi verilmiş ve kurumun bütçe düzenlemesi bağımsız hale gelmiştir. SHÇEK'in bütçesi, devlet bütçesinden ayrı olarak değerlendirilen bir ek bütçe kategorisindeydi. Bu, bir yandan bütçe ile ilgili alınan kararlar açısından bir bağımsızlık sağlarken, diğer yandan kurumun öncelikle kendini finanse etmek için kendi kaynaklarına ulaşmasını sağlamıştı. Sosyal hizmet yardımları, 1980'li yıllarda yoksullara yönelik sosyal yardımlar 1986 yılında kanunla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'nun kurulmasıyla genişledi. Bu hizmetler bir genel sekreterlik aracılığıyla düzenleniyordu ve fon Merkez Bankası bünyesindeydi. Fon, 2004 yılında Genel Müdürlük haline gelmiştir. Bu kanunla ilgili olarak 1986 yılında il ve ilçelerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur. Bu vakıfların yönetim kurulları, ilin belediye başkanı, valisi, din görevlisi, emniyet güçlerinden bir temsilci, Sağlık ve Eğitim Bakanlığı'na bağlı kaymakamlar ve SHÇEK il müdüründen oluşmaktaydı (SHÇEK, 2004: 19).

1990'lar sosyal sorunların çözümünü önemseyen bir dönem olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler için 1997 Dünya Kalkınma Raporu'nda sunulan öneriler, minimal bir devlet yerine ortak, katalizör bir devletin tercih edildiği bir değişimi yansıtmaktadır. Devletin rolü piyasaların düzenleyicisine dönüşürken, devlet yoksullukla mücadelede ve sosyal hizmetlerin sağlanmasında düzenleyici bir rol üstlenmemekte, bu alanlarda gönüllü faaliyetler ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ağırlık verilmektedir (Kartal, 2008: 54).

Toplum Merkezlerinin kuruluşu, 1991 yılında SHÇEK yasasında yapılan ve ailenin bütünlüğünü kurumun sorumluluk alanına dahil eden değişikliğin ardından,

1993 yılında gerçekleşmiştir. Bu yeni yasa çerçevesinde kurulacak olan yeni kurumlar, SHÇEK'in önceki kurumlarından farklı olarak ailelere, çocuklara yönelik önleyici ve koruyucu rol üstlenmektedir. Türkiye'deki ilk Toplum Merkezi 1993 yılında Ankara Altındağ'da kurulmuş ve bunu Çanakkale Toplum Merkezi izlemiştir (Kartal, 2008: 55).

Bu yönetmeliğe göre Toplum Merkezleri, hızlı kentleşme ve onun yarattığı sorunlara bir çözüm bulmak amacıyla kurulmuş ve bireylerin kentle bütünleşmesini sağlamayı amaçlamıştır. Toplum Merkezlerinin kurulacağı yerler, kalkınmada öncelikli yerler ve ihtiyaç duyulabilecek diğer yerler olarak belirlenmiştir. Yönetmelikte, SHÇEK'in Toplum Merkezi'nin kurulduğu mahallenin ihtiyaçlarına göre gerek Toplum Merkezi'nin kuruluş sürecinde gerekse STK'lar tarafından başlatılan projeler esnasında STK'lar, kamu kurumları ve üniversiteler ile protokoller yapacağı belirtilmektedir. Toplum Merkezlerinin, kuruluş yönetmeliğine göre kurumda sosyal hizmet eğitimi almış bir yönetici, bir sosyal çalışmacı, bir çocuk gelişimcisi, bir avukat ve teknik destek için bir personele ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, bütçe yetersizliği nedeniyle, bir sosyal çalışmacı dışında yukarıda listelenen diğer personel merkezlerde geçici olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda yönetici olan sosyal hizmet uzmanı tek devlet görevlisiydi. Merkezin geri kalan üyeleri dışarıdan hizmet alımı yoluyla işe alınmıştır.

Genel olarak SHÇEK'teki, özel olarak da Toplum Merkezleri'ndeki bu istihdam biçimi, 1991'de yasada yapılan değişikliklerle personelin devlet memuru olarak değil, sözleşmeli olarak işe alınmasına olanak tanınmasıyla mümkün olmuştur. Merkezlerdeki ana faaliyetler, aile, çocuk ve kadınlarla ilgili proje ve programlar, sosyal hizmet uzmanı ve lise ya da üniversitelerde okuyan ve eğitimlerini tamamlamak için staj yapmaları gereken öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu merkezlerde yürütülen programlar bölgenin ihtiyaçlarına göre çeşitlilik göstermiştir. İhtiyaçlar, merkez kurulmadan önce bölgede yapılan bir ön çalışma sonrasında belirlenmiş ve daha sonra danışanların taleplerine göre şekillenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, program ve projeler en genel anlamda özellikle kadın ve çocuklara maddi ve manevi yardım sağlamayı amaçlamıştır. Dolayısı ile, bu merkezlerin ana faaliyeti, daha iyi ebeveynlik için eğitim sağlanması, aile ilişkilerinin iyileştirilmesi ve bunun sonucunda ailenin bütünlüğünün korunması hedeflemiştir (Kartal, 2008: 56).

1980-2000 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetin, kurumsallaşma çabaları sürmüştür. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, Türkiye'de sosyal hizmetler 1999 yılında

yapılan Helsinki Zirvesi sonucu Avrupa Birliği adaylık statüsü kazanılması nedeniyle gelişme göstermiştir.

1986 yılından itibaren faaliyetlerine devam eden Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) ile yürütölen sosyal yardım faaliyetleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) çatısı altında sürdürölmüştür. 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, bu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonun kaynağını kullanarak sosyal yardım programları gerçekleştirilmiştir. Bu gelişmeden sonra hizmetlerin daha sistemli bir biçimde sunulması için daha önce Başbakanlık bünyesinde görev alan sosyal hizmet kuruluşları 2011 yılında 633 Sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile sosyal yardım kuruluşları tek çatı altında toplanmıştır (Taşđın ve Uğur, 2013).

2018 yılında 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı oluşturulmuş ve 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Bakanlığın yetki, görev ve sorumlulukları belirlenmiştir (Resmi Gazete, 2018).

21 Nisan 2021 Tarihli ve 31461 Sayılı Resmi Gazete yayınlanan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütölmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak iki ayrı bakanlık kurulmuştur (Resmi Gazete, 2021).

Sosyal hizmetler sisteminde yapılan değişikliklerin amaçları ise, yardım hizmetlerinin yürütölmesi, sosyal politika belirlemek ve sosyal politikaya bağlı olarak stratejilerin belirlenmesi, hizmetlerin hızlı ve kalite bir şekilde hedef kitlelere ulaştırılması, gönüllü, sivil toplum oluşumları ile paydaşlık kurarak iş birliği içerisinde yer almak ve sonuçta aile olgusunun önemini vurgulayarak sağlıklı toplum için bu yapının parçalanmaması adına faaliyetler yürütmek olmuştur (Reçber, 2019:729).

Toplum merkezleri kapatılarak yerine ikamesi olmayan il ve ilçelerde sosyal hizmet merkezleri kurulmuştur. 2013 yılında Resmi Gazetede yayımlanan 28554 Sayılı Yönetmelik kapsamında Sosyal hizmet merkezleri kurulmuştur.

Sosyal Hizmet Merkezleri; dezavantajlı grup olan çocuk, genç, kadın, yoksul, engelli, yaşlı bireyler ve ailelerine yönelik koruyucu ve önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetlerin ve rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada bulunduğu, müracaatçı ve arz odaklı vatandaşlar tarafından kolay ulaşılabilir kamu kurumu ve gerektiği durumlarda diğer kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte iş birliği görevleri bulunmaktadır(Resmi Gazete, 2013).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın görevlerinin çoğunu yerine getiren en önemli kuruluşlarından biri de sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların faaliyetleri 09.02.2013 tarih ve 28554 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. İlgili kanuna göre: Sosyal hizmet merkezleri; ihtiyaç grupları olarak birey, aile ve toplumu esas alır, bu yapılarda ortaya çıkabilecek sorunları tespit edip çözüm yollarını arar, toplumsal riskleri en aza indirmeye çalışır, hizmet sunulacak bölgenin sosyoekonomi, kültürel koşulları göz önüne alınarak alan taraması yöntemi ile değerlendirme yapar, hizmet sunumunda öncelikli olarak riskli gruplar ve daha sonra tüm toplumun sorunları ele alınır, aile bütünlüğünün korunması hedef alınarak özellikle çocukların aile yanında yetişmesi için gerekli imkanları sağlamaya çalışır, engelli ve yaşlı bireylerin erişim, sosyal bütünleşme ve diğer ihtiyaçlarını gidermek için sosyal hizmet modelleri uygular, özetle koruma, bakıma ve ekonomik yardıma ihtiyacı olan kesimleri tespit ederek onları desteklemeye çalışır ve riskleri önleyici girişimlerde bulunur (Resmi Gazete, 2018).

Sosyal hizmet disiplinin tarihsel gelişimi incelendiğinde Osmanlı Devletinin Himaye-i Etfal Cemiyeti ile Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşlarında yetim kalan çocukları barındırarak refahını sağlamak amacındaydı. 1949 yılında bu cemiyet Çocuk Esirgeme Kurumu olarak yeni bir yasa ile TBMM'de kabul edildi. Cumhuriyet sonrası ÇEK ile kabul edilen kanunla birlikte çocukların korunması devletin bir görevi haline gelmiştir. 1960'lı yıllarda Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulması ile birlikte hızlıca alanda hızlıca gelişme sağlanmaya başladı.

1980'ler den 1999'lu yıllar arasında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) ile yürütülen sosyal yardım faaliyetleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları çatısı altında sürdürülmüştür. 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, bu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonun kaynağını kullanarak sosyal yardım programları yapıldı. 19990'lı yıllarda toplum merkezleri kurulduğu, sosyal ve ekonomik yardımlar sistemli

hale gelmeye başlandı. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurularak tüm yardımlar ve sosyal hizmet süreçleri bakanlıkta çatısı altında birleştirildi. 2013 yılında Türkiye’de her ilde ve nüfusa göre her ilçede Sosyal Hizmet Merkezleri kurularak öncelik toplumun dezavantajlı kesimi olarak toplumun tüm birey, aile, gruplarına hizmet odaklı olarak koruma, bakıma ve ekonomik yardıma ihtiyacı olan kesimleri tespit ederek onları desteklemeye çalışır ve riskleri önleyici girişimlerde bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK MODELİ VE TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde aile, çocuk, parçalanmış aile, yoksulluk, Türkiye’de yoksulluk politikaları, SED ve çocuk odaklı sosyal hizmet kavramları üzerinde durulması amaçlanmıştır. SED hizmet modeli iki boyutlu olarak sosyal ve yasal boyutu ile anlatılmıştır.

Ülkemizde sosyal hizmet müdahale uygulamalarından biri olan 3 Mart 2015 tarih ve 29284 Sayılı Resmî Gazete yayınlanan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında çocuklar SED hizmetinden faydalanmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan sosyal hizmet modellerinden 2015 Tarih ve 29284 Sayılı Kanun Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri hakkında Yönetmeliğin 4. Maddesinde yer alan tanımlamalara göre;

- Bakım tedbiri kararı; 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 22’nci maddesi birinci fıkrası ile 3/7/2005 tarihli ve 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 5’inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, görevli ve yetkili mahkeme tarafından çocuk hakkında alınan kararı,
- Korunmaya muhtaç çocuk; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin birinci alt bendinde tanımlanan çocuğu,
- Muhtaçlık; kendisi, eşi ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarını ve diğer aile bireylerini buldukları yerin hayat şartlarına göre asgari olarak geçindirmeye yetecek geliri, malı veya kazancı bulunmama durumunu
- Süreli ekonomik destek: Yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları ile gençlere, sosyal ve ekonomik bir sorunun giderilmesi amacı ile Bakanlık bütçe imkanları dahilinde belirlenen süre ve oranlar dahilinde gençler ve çocuklar için aylık ödemeler şeklinde yapılacak yardımları,
- Yakını; anne ve baba dışında, kan bağı bulunan akrabalar ile bunların bulunmaması veya ilgilenmemesi durumunda çocuğun sosyal çevresinde iletişim içinde olduğu ve tanıdığı kişiler şeklinde ifade edilmektedir (RG, 2015: Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği).

Sosyal ve ekonomik destek hizmetinin amacı, bireylerin veya grupların(aile) sosyal ve psikolojik sorunlar sonucunda korumaya muhtaç çocuk durumuna düşmemesi için ailelerinin yanında sosyal ve ekonomik olarak desteklenerek çocuğun aile ortamında yaşamını idame ettirmesini ve örgün eğitimini sürdürmesine yardım eden bir sosyal hizmet modelidir. SED hizmetinden faydalanan çocukların ailelerinde; eşin cezaevinde bulunması, boşanma, eşin engelli olması, eşin vefatı, işsizlik, yaşanan afetler veya ailevi kriz gibi durumlar aranmaktadır. SED hizmetinden faydalanan çocukların korumaya muhtaç durumdan aile yanında, ailelerin sosyal ve ekonomik olarak kendi kendine yetebilme durumuna gelerek refah düzeylerinde bir artış olması beklenmektedir (Aydın, 2021:42).

2.1. AİLE

SED modelinde aile kavramı bir yer tutmaktadır. Amaç ailenin bütünlüğünü koruması ve çocukların aile yanında desteklenmesidir. Bu modelde çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanması ve çocuğun diğer bir önemli ihtiyacı olan eğitim ihtiyacını devam ettirmesidir. Bu kadar önemli bir kurum olan aile genellikle bir kişinin atalarını ve torunlarını birbirine bağlayan daha geniş bir akrabalık ağının bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Çoğunlukla "aile", nüfus sayımlarında ve anketlerde kan bağı, evlilik veya evlat edinme yoluyla akraba olan ve aynı konutta yaşayan iki veya daha fazla kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım evlilik dışı birlikte yaşamayı hariç tutmaktadır ancak çekirdek aile üyelerinin yanı sıra geniş aile üyelerini de kapsamaktadır (Fields ve Casper, 2001:537).

Aile hane kavramı birbirinden farklıdır. Hane aynı çatı altında yaşayan ve bazen aralarında kan bağı bulunmayan kimseleri de kapsar. Aile ise bazen evden ayrılarak başka bir eve başka bir eve taşınmış bireyleri içerir. Hane daha ziyade istatistikî bilgilerde baz alınırken aile kan veya varsayımlı bağlarla dayalı bir sosyal kurumdur. Aile üyelerine çeşitli fırsatlar sağlar, onların çeşitli ihtiyaçlarını karşılar. Özellikle ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmasında çok önemli rolü vardır (Nam, 2004: 1).

Her toplum ailelerden oluşmaktadır. Aile toplumun temelini ve geleceğini oluşturmaktadır. Bireylerin başarılı bir sosyalleşme sürecinde aile çok değerlidir. Aile farklı biçimlerde tanımlanmıştır.

Örneğin Ağdemir (1991:135)'e göre aile; evlenme, kan veya evlât edinme yolları ile bağlanmış, aynı hanede yaşayan, aynı geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim halinde olan, karı-koca, anne-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir.

Meraki (2019:18)'e göre ise aile, çocuk ve gençlerin sevgi ve güven ortamında bulunduğu, aidiyetin, birlikteliğin sağlandığı, sosyal, bilişsel, duyuşsal gelişim alanlarının desteklendiği ve kültür aktarımının sağlandığı temel kurumdur. Aile kurumunun oluşumu, büyümesi ve gelişmesi sürecinde eşler ve sonrasında çocukların da dâhil olması ile beraber güçlü bir bağ kurulmaktadır. Eşler evlilik sürecinde çocuk sahibi olunması ile birlikte ebeveyn olma deneyimi yaşayarak toplumsal değerler ve bireysel tecrübelerini çocuklara aktarmaktadır.

Şentürk (2006: 20)'e göre aile, insan neslinin devamlılığını sağlayan, sosyalleşmenin ilk olarak ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin kurallara bağlı olduğu, üyelerinin ekonomik ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının karşılıksız olarak karşılandığı biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik yönleri olan toplumun en küçük yapısı olduğunu aktarmıştır.

Aile kavramını aile türlerine göre geniş aile, çekirdek aile tek ebeveynli aile ve parçalanmış ailelerden oluşmaktadır. Modernleşme öncesi görülen geniş aile, geleneksel büyük, büyükanne, büyükbaba ve evli çocuklarının bir arada yaşadığı aile türüdür. Kırsal kesimlerde bulunan nüfus olarak kalabalık olan aile türünde üretim, tüketim, gelir ortaklı ve iş bölümü yoktur. Çekirdek aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan nüfus olarak sınırlı aile türüdür. Çekirdek aile, kent yaşamında görülen bir aile türü modernleşme dönemi ile birlikte günümüzde de daha çok rastlanmaktadır. Sanayileşme ile birlikte bireyselleşme, iş bölümü bu aile türünde görülmektedir (Şentürk, 2006: 20). Günümüzde yaygın aile türlerinden biri de parçalanmış ailedir. Parçalanmış aile türü aşağıda değinilmiştir.

2.1.1. Parçalanmış Aile

Toplumların ve devletlerin devamı için aile kurumu vazgeçilmezdir. Geçmişten günümüze kadar modernleşme döneminin etkisi ile bitlikte de aile yapısını olumsuz etkileyen çeşitli olumsuz durumlar yaşanmış ve aileler çözülmeye başlamıştır. Aile yapısındaki bu çözümler, çocukları olumsuz etkilemektedir.

Günümüzde ailede yaşanan sorunlar nedeni ile aile bütünlüğü bozulmaya başlamıştır. Parçalanmış aile ebeveynlerden birinin veya her ikisinin vefatı, boşanması sonucu aile bütünlüğünün bozulması durumudur. Modern toplumlarda parçalanmış aile, ölüm, anne veya babanın uzun süreli seyahatleri, birbirinden ayrı yaşamaları veya boşanmaları, çocukların aileden ayrılmaları gibi durumları içerisinde bulundurmaktadır (Özgüven,2000: 7).

Şentürk'e (2006: 60) göre parçalanmış aile; ölüm, boşanma ve ayrılma olarak üç nedene dayanmaktadır. Ölüm, anne veya babanın hayatını yitirmesi sonucunda çocuğun öksüz ve yetim olarak kalmasıdır. Her yaş döneminde anne ve babanın kaybı çocukta farklı tepkilere sebep olmaktadır. Çocuklarda terk edilme, yalnızlık, suçluluk duygusu gibi duygulara ve bu duygulara bağlı tepkilere neden olmaktadır. Zamanla kaybı kabullenme diğer aile bireylerine yönelme söz konusudur. Ayrılma, ebeveynlerden birinin sürekli veya geçici olarak herhangi bir sebepten ötürü farklı şehirde veya ülkede yaşamını idame ettirmesi uzun süreli veya kısa süreli aileden uzak yaşamasıdır. Bunlar; zorunlu göçler, hastalık, terör, kan davası vb. sebeplerle gerçekleşebilir. Bu durumda çocuk ve gençlerde farklı tepkilere neden olmaktadır (Şentürk, 2006: 60).

Boşanma ebeveynler arasında yaşanan problemler sonucunda resmi veya resmi olmayan birlikteliğin sonlanması olarak tanımlanmaktadır. Boşanma öncesi, süreci ve sonrası çocukların duygu ve düşüncelerini olumsuz şekilde etkilemektedir.

Boşanma çocuklarda okulda başarısızlık ve okula devam edememe, terk edilme kaygısı, değersizlik, aşırı agresif davranışlar veya aşırı olgunluk davranışları, ebeveynleri suçlama, saldırgan davranış eğilimi, depresyon, düşük benlik algısı, düşük özsaygı, sosyal faaliyetlerde azalma, suça yönelim, farklı gruplara veya çetelere yönelim, madde kullanımı gibi davranış problemlerine neden olmaktadır.

Parçalanmış ailede çocuk olmanın zorluğunun yanında eğitim ve öğretimine devam eden çocuk ve gençlerde bu süreçte eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılım ve başarı durumunu da olumsuz etkilemektedir. Bu süreçte çocuklara destek olan ebeveynler, okulda öğretmenler, çevrede akraba ve komşu desteği, kurumsal diğer destekler ile çocukların eğitim öğretim faaliyetlerine devamını sağlamak önem taşımaktadır (Herdem ve Bozgeyikli, 2013: 9-12).

2.1.2. Aile ve Çocuk

Çocukluk, annenin hamileliğinden başlayan dönemle birlikte fiziksel, ruhsal gelişimini tamamlamasına kadar devam eden bir zaman dilimini kapsamaktadır. Yani çocukluk yasal velayet altında, özel bakımı ve korunmasını gerektiren bir süreci ifade ederek yetişkinliğe doğru uzanan köprüdür. Bu dönem, çocuğun hayata hazırlanma ve adaptasyon dönemidir. Sosyo-ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde kentsel alanlarda çocuk, çalışma hayatından uzak tutulan, aileye, aile olma duygusunu veren ve geleceğe hazırlanması gerektiği görülmüştür. Çocuk, aile yapısının ötesinde, ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilecek potansiyel işgücü, ailenin ilerleyen yaşlarında ise bir sosyal güvenlik aracı olarak görülmektedir (Kulaksız, 2014: 97).

Çocuk, bakıma ve korunmaya muhtaç, on sekiz yaşına kadar aile veya devlet korumasında olan birey olarak tanımlanabilir. Çocukların korunması ile ilgili uluslararası ve ulusal alanda birçok kanun ve sözleşmelerle çocukların sahip olduğu temel haklar belirlenmiştir.

Çocukların temel haklarını garanti altına alan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989 tarihinde üye devletler tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşmeye göre erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına girinceye kadar her birey çocuktur. Taraf devletlerden çocuğun korunması, fiziksel, psikolojik sağlık ile refahını korumak ve geliştirmek için her tür gereken tedbirleri almaları talep edilmiştir. Bu sözleşme ile dünyadaki tüm çocukların kaliteli bir yaşam sürmesini, her türlü kötü yaşam koşullarından uzaklaştırılarak aile ortamında güvenilir bir ortamda ilgi ve şefkatle temel ihtiyaçlarını karşılanmasını amaçlamaktadır (Meraki, 2019: 18).

Çocukların bakım, korunma gibi temel hakları kadar eğitim görme hakları da vardır.

Temel bir hak olan eğitim Öz Akar'a (2013:21) göre, "Birey ve toplum için çok önemli ve çok geniş olan bir alanı içine alan eğitim; bir plân ve hedefe göre insanın yetiştirilmesi; ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirilmesi için yapılan bütün çalışmalardır." şeklinde tanımlanmıştır. Eğitim hakkı, temel hak ve özgürlüklerdendir. Çocuklar, korumaya muhtaç olan bir grubu temsil etmektedir. Genelde devletin özelde ailenin çocuklara toplumsal devamlılığı sağlamak amacı ile eğitim hakkından yararlanma fırsatı sunma zorunluluğu bulunmaktadır.

Çocukların aldıkları eğitim sonucunda kalıcı davranış değişiklikleri kazanması ve bunun sonucunda sağlıklı bir aile ve toplum kurulması amaçlanmaktadır. Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında tüm çocuklar eğitim hakkından faydalanmaktadır. Türkiye’de zorunlu eğitim 12 yıldır. Çocuklar 6 yaşından 18 yaşına kadar eğitim ve öğretime devam etmektedir. Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliği kapsamında barınma, eğitim materyallerinin temini, ulaşım, giyecek, yiyecek, nakdi yardımlar çocuklara ve çocukların bakımını üstlenen ailelerine sağlanmaktadır. Eğitim ile birlikte sağlıklı nesillere ulaşmak hedeflenmektedir. Eğitim ile çocuklara kültürel aktarım ve istenen davranış değişikliği sağlanması amaçlanmaktadır. Eğitim kurumlarının, ailelere bilinçli ebeveyn olma ve danışmanlık hizmetleri de sunma sorumlulukları bulunmaktadır (Öz Akar, 2013: 18-109).

Çocukların eğitim almasını zorlaştıran ve onları okuldan ayırıp güvencesiz işlerde çalışmaya yönelten etkenlerden biri yoksulluktur. Ailede baba veya annenin işsiz olması veya güvencesiz, geçici işlerde çalışması, anne veya babanın ayrılması veya bunlardan birinin kaybı, anne veya babanın hapse girmesi gibi faktörler ailede yoksulluğu arttırmakta, çocukların eğitim almasını engel olmaktadır. Sonraki bölümde çocuk refahı ve çocukların eğitim almasını engelleyen ve buna yönelik sosyal hizmet müdahaleleri gerektiren yoksulluk kavramına değinmek yararlı olacaktır.

2.2. YOKSULLUK KAVRAMI VE TÜRKİYE’DE YOKSULLUKLA MÜCADELE POLİTİKALARI

Genellikle zenginliğin karşıtı olarak tanımlanan yoksulluk; sefaleti, gelir yoksunluğunu, açlığı ve maddi imkansızlıklarla ortaya çıkan çaresizliği akla getirmektedir (Bilgili ve Altan, 2003: 359).

Yoksulluk, insanların gereksinimlerini gidermek amacıyla yeterli kaynağa ulaşamama; asgari ekonomik düzeyin altında olma ve hayatta kalabilmek adına lüzumlu olan mal ve hizmetlere olan ihtiyacı giderememe durumu olarak açıklanmaktadır. Bazı tanımlarda da bireylerin maddi hallerinin iyi olmakla beraber, kaynaklara ulaşımı çok iyi olmaması, yalnız bir hayat sürmesi, o bireylerin yoksul olduğu anlamına gelmektedir (Şenses, 2017: 7).

Yoksulluk, yapısı ve algılanma şekli ülkeden ülkeye değişse de tarih süresince hemen hemen bütün toplumların muhatap olduğu problemlerin başında yer alır. Yoksulluğun net bir tanımının yapılamamasının önemli sorunlardan biri de yoksulluğun

yalnızca kişisel ölçütlerle değil, çevresel karşılaştırma neticesinde de meydana gelebileceğinin de göz ardı edilmemesidir. Yoksulluk, zamana ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Çünkü bireylerin ihtiyaçları içinde bulunduğu zamana ve mekâna göre farklılaşmaktadır. Yıllar önceki yoksulluk durumuyla günümüzdeki yoksulluk durumu birbirinden farklıdır. Kırsal kesimdeki yoksulluk ile şehirdeki yoksulluk da birbirinden farklıdır. Kimlerin yoksul olduğu hususunda da iki grup bulunmaktadır. İlk grupta iş gücüne dahil olamayanlar, emeğinden yararlanamayan kişilerdir. Çocuklar, yaşlılar, hastalar ve engelliler bu gruptadır. İkinci grupta ise emek gücünden yararlanabilen ancak yararlanabileceği bir işi olmayan veya az gelirli işlerde çalışan ya da çalışmak mecburiyetinde kalan bireyler ve ev hanımlarından oluşmaktadır (Güneş, 2009: 449).

Yoksulluk özellikle modern toplumlarda hem bireyi hem de devleti meşgul eden temel sorunlardan biridir. Yoksulluk bireyin sadece fiziksel değil sosyal ve kültürel gereksinimlere ulaşamama durumunu da içermektedir. Göstergeleri, koşulları ve bundan dolayı anlamı değişmekle birlikte yoksulluk tarihi süreçte toplumsal gerçekliğin içerisinde yer almıştır (Özkul ve Kanyılmaz, 2012: 28).

Yoksulluk açlık, susuzluk, barınaksızlık, medikal ve eğitsel yetersizlik, sevgi ve bakıma ulaşamama gibi çeşitli ihtiyaçları kapsar. Günümüzde dünyanın pek çok yerinde yoksulluğun pek çok kişinin sorunu olduğu görülmektedir. Bu nedenlerden ötürü üzerinde durulması gereken önemli bir konu da yoksulluğun “çok yönlü” olmasıyla ilgilidir (Çabuk, 2003:41).

Yoksulluk, “gelir dağılımı” gelirin yeterli olmaması “ekonomik mahrumiyet” beslenme eksikliği, açlık, bedensel anlamda “fizyolojik zafiyet” eğitimden yoksun olma, dışlanma vb. yönünden “tecrit” her vakit yoksulluk tehdidiyle yüzleşme anlamında “güçsüzlük” katılımın yeterli olmaması, “vaktin yeterli olmaması” ve “çevre kirliliği ile çevrenin tahrip olması” şeklindeki etkenlerle açıklanmaktadır (Taşçı, 2010: 482).

Yoksulluk ile ilgili tanımlamalarda; yoksulluk kavramının çok yönlü olduğu, temel ihtiyaçlarının karşılanamaması, emeğinin karşılığının alamama düşük gelir getiren işlerde çalışma veya işsiz olması, yaşlı, engelli, çocuk, engelli vb. grupların çalışma potansiyelinin bulunmaması yoksulluğa neden olan etkenler olduğu görülmüştür.

Türkiye’de son yıllarda kamu sağlığı, eğitim, sosyal hizmet alanlarında bir takım olumlu gelişmeler yaşanmasına karşın; ülkemizin sosyal göstergeleri, çocukların yaşam kalitesi bakımından halen olumsuz bir seyir izlemektedir. Yoksulluktan en çok etkilenen kesimlerden biri de çocuklardır. Çocuk yoksulluğu ve kentsel yoksulluk önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmekte, milyonlarca çocuk nüfusunun, aileleriyle birlikte yoksulluk yükü altında ezildiği gözlenmektedir. Yoksulluk başka bir açıdan; çocuk iş gücü kullanımının temel nedenlerinden biridir. Çocuklar yoksulluk nedeni ile aile gelirin e katkı sağlamak amacıyla çalışma yaşamına katılmaktadır (Yolcuoğlu, 2009: 85).

Sokakta çalışan çocuklar, ailesinden destek alan, ailenin geçim sorumluluğunu sokaklarda, pazarlarda çalışarak paylaşmak zorunda kalmaktadır. Bu çocuklar için, yaşadıkları evler oyun, kültürel faaliyet ve günlük yaşam mekânları olmaktan çıkmıştır. Sokaklar bu çocukların günlük faaliyetlerde buldukları mekânlara dönüşmüştür. Sokakta çalışan çocuklara, sokağın sunduğu özgürlük, başıboş ve tehlikeli ortam, okuldaki kaçınılmaz başarısızlık ve okulu terk etmek zorunda kalma ailedeki sorunlarla birleştiğinde ailedeki ilişkileri koparabilmektedir (Barış, 2008: 25).

Toplum genelinde var olan sosyal sorunların çözümü, mevcut veriler ışığında hangi tür sosyal yardım ödemelerinin, özellikle çocukların en iyi şekilde gelişimlerini sağlayarak toplumsal gelişmeye katkı yapacağıının belirlenerek bu yönde uygulamalara ağırlık verilmesi toplumun da refah seviyesinin yükseltilmesi hedeflenmektedir. Yoksulluğun birçok sebebi olduğunu, göreceli bir kavram olduğu bu sebeplerden ötürü yoksulluğun türleri olduğu görülmektedir.

2.2.1. Yoksulluk Türleri

Yoksulluk göreceli bir kavram olarak da görülebilir. Bu durum ile ilgili; her kişide ya da toplumda gereksinim miktarları, eğitim, istihdam durumu, gelir-gider vb. kıstaslar farklılık arz etmekle birlikte toplumun kültürel yapısı ve toplumsal konumdan doğan sebepler de yoksulluğu oluşturmaktadır. Birkaç yoksulluk türü vardır. Bunlar; mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, insani yoksulluk, çalışan yoksulluğu, kır-kent yoksulluğu, nöbetleşe yoksulluk, objektif yoksulluk, subjektif yoksulluk ve gelir yoksulluğu şeklindedir (Kırlioğlu, 2015: 16).

Mutlak yoksulluk, kişi ya da ailelerin yaşamlarını sürdürebilmeleri adına lüzumlu olan temel gereksinimlerin giderilebilmesi için asgari bir gelir ve harcama düzeyinin

bulunmaması halidir. Mutlak yoksulluk oranıysa, bahsi geçen asgarî düzeyin altında kalan ailelerin sayısının ülke nüfusuna olan oranıdır. Bundan dolayı, mutlak yoksulluğun belirlenmesi, insanların yaşamlarını sürdürebilmesi için lüzumlu olan en asgari seviyedeki tüketim gereksinimlerinin saptanmasını gerektirir (TÜİK, 2008).

Görelî yoksullukta, kişinin hayat kalitesinin kendisinden daha iyi haldeki belirtilen grupta mukayese edilerek belirlenmektedir. Ayrıca mutlak olarak yaşamını sürdürse de belirtilen grubun yaşam seviyesi altında olanlar görelî yoksul olarak tanımlanmaktadır. Görelî yoksulluk ülkeden ülkeye değişmektedir (Şenses, 2017: 65).

Yoksulluk, minimum ihtiyaçlardan daha çok maddî rahatlığın olduğu insani yoksulluk, kişilerin insanca yaşam olanakları olmaması anlamına gelmektedir. İnsani yoksulluk kavramın kişilerin sağlıklı bir hayat yaşayabilmeleri adına maddî imkanların dışında esas gereksinimlerinin karşılanabilmesi için sosyal, kültürel vb. ihtiyaçların karşılanma gerekliliğinden doğmuştur. Kronik yoksulluk, yetersiz kazanç, açlık, sağlıksız beslenme, temiz içme suyuna ulaşamama, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşmaktan mahrum kalma gibi sorunları kapsar. Kronik yoksulluğun en belirgin özelliği, kronik yoksulluktan sıyrılma gayretindeki bireylerin yeniden yoksulluk girdabına düşme tehlikesi taşımasıdır (Güner, 2015: 15).

Kronik yoksulların yoksulluğun yoğun bir biçimde içinde olmadıkları ve yoksulluktan kurtulmak adına çok az şansları bulunduğu belirtilmektedir. Kronik yoksullar yalnızca gelir bakımından değil, sağlık ve eğitimden de mahrum olma gibi çok yönlü bir mahrumiyete neden olmaktadır (Temiz, 2008: 62).

Çalışan yoksulluğu ise kişinin herhangi bir yerde çalışmasına karşın gelirlerinin yoksulluk düzeyinin altında kalmasıdır (Ceren, 2015: 9).

Kırsal yoksulluk, kırsal alana has üretim ve tüketim ağı içerisinde meydana gelen bir yoksulluk çeşididir. Yani kırsal yoksullukta tarım ve hayvancılık gibi kazanç kaynaklarına dair problemler öne çıkmaktadır. Kırsal yoksulluğun esas kaynağı toprağı olmayan ve vasfı bulunmayan çiftçilerdir. Buradan yola çıkarak kırsal yoksulluk, tarıma dayalı emeğin, bilhassa küçük malların üretim sistemi dahilinde, kendini tekrar üretememe şart ve yönelimleri şeklinde belirtilmektedir (Erbil Erdoğan, 2010: 11).

Nöbetleşe yoksulluk, şehirde yaşayan yoksul insanlar içerisinde hemşerilik ve adil olmayan güç dengeleri neticesinde birtakım grupların başkaları sayesinde zenginliğe erişmesini ve hayat standartlarını yükseltmesini belirtmektedir. Bu modelde şehirde

hayatını sürdüren kişiler ele geçirdikleri arsaları şehre göç eden yeni yoksul kişilere satar veya kiraya verir. Yoksul olan bireyler zamanla, yoksulluktan sıyrılıp yoksulluğu yeni göç eden kişilere aktarırlar (Işık ve Pınarcıoğlu, 2009: 8).

Türkiye'de yoksullukla mücadele stratejileri büyük ölçüde “hayır işleri” biçiminde yapılandırılmıştır. Ancak bu tür seçimler aslında yoksullar üzerinde damgalayıcı bir etki yaratmaktadır. Bir ülkede gelir dağılımının eşitliği ve çalışanların minimum gelir seviyesinin altına inmemesi, toplumsal barışın tesis edilmesi ve muhafaza edilmesi hususundan çok önemlidir. Aynı zamanda gelir dağılımı doğası itibarıyla eşitsiz bir şekilde yapılmaz.

Yoksulluğun en mühim sosyoekonomik sebeplerinden biri işsizlik durumudur. Bir ülkedeki yoksulluğu meydana getiren mali etkenler içinde en başta geleni işsizliktir. Bir yerde çalışmama, gelirin olmaması ve bunların neticesinde gereksinimleri giderecek kuvvetin olmaması yoksulluğun en belirgin özelliğidir. İşsizlik rakamlarına bakıldığında ülkemizde işsizlik %8,8 olarak tespit edilmiştir (TÜİK,2023).

İşsizliğe dair çözümler, aslında doğrudan yoksulluğa çözümdür. İşsiz birine iş bulmak bireyi yoksulluktan kurtarmaya yardımcı olmaktadır. Ülkeler yoksulluğa ilişkin çeşitli çözüm yolları üretip belli roller üstleniyor olsa da, dünyadaki yoksullukla mücadele amacıyla önemli çalışmalar yapan Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar da vardır. Dünya Bankasının uluslararası alanda yoksulluğun engellenmesi amacıyla ekonomik büyümeye katkı sağlama, bu büyümeyi yoksul kesim için avantaja dönüştürülmesine yönelik çalışmalar yapma, sivil toplum kuruluşlarının etkinliği ve görünürlüğünü artırma amacıyla çalışmalar yapma gibi katkıları olurken (Açıkgöz ve Karagül, 2009: 471);

Birleşmiş Milletler yoksulluğun çözümüne yönelik atılacak adımlar için birçok kuruluşla işbirliği yoluna gitmiştir. Türkiye'nin UNICEF, WHO, UNFPA VE FAO gibi örgütler işbirliği içerisinde girdiği kurum ve kuruluşlara örnek gösterilebilir.

OECD emekli maaşı, istihdam, kırsal bölgelerdeki ekonomik büyümeyi teşvik etme, çocuk ve engellilere çıkarılacak ödenekler vb. konularda çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmaların da devletler, uluslararası vakıf ve kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile ortak götürülmesi gerektiği belirtilmektedir.

Türkiye'de sosyal yardımlar, kurumlar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Sosyal Teşvik Fonu: 3294 sayılı sosyal yardımlaşma ve

dayanışmayı teşvik kanunu ile 14.06.2014 tarihinde kurulan SYDTF, Türkiye'nin en önemli sosyal yardım kuruluşudur. Gerek ülke genelinde gerçekleştirmiş olduğu yardım faaliyetleri ile sosyal güvenceye sahip olmayan yoksul, kimsesiz ve muhtaç bireylerin gerekse mesleki eğitim ve proje destekleri ile işsiz, eğitimsiz bireyleri istihdam etmeye yönelik çalışmaları ile devletin sosyal sorumluluklarını üstlenmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün sağlamakta olduğu sosyal yardımlar içinde ailelere yapılan yardımlar, eğitim ile ilgili yardımlar, özel amaçlı yardımlar, engelli bireylere yapılan yardımlar ve sağlık yardımları bulunmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015). Bu yardımların içeriğine bakıldığında:

- Ailelere Yapılan Yardımlar: Ailelere yapılan yardımlar içinde; barınma, gıda ve yakacak yardımları mevcuttur. Barınma yardımları, içinde oturulamayacak kadar eskimiş, bakımsız ve sağlığı tehdit edecek durumda olan evlerde yaşayan ailelere bu evlerin bakımı ve tamiri için yapılan yardımlardır.
- Gıda yardımları ise üç ayda bir yılda dört defa olacak şekilde maddi imkansızlık içindeki ailelere temel ihtiyaçlarını karşılamaları için yapılan yardımlardır ve bu yardımlar fondan vakıflara aktarılarak gerçekleştirilmektedir. Aile yardımlarından bir diğeri ise, yakacak yardımlarıdır. Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından, 2003 yılından beri ihtiyaç sahibi ailelere herhangi bir bedeli olmaksızın kömür yardımı yapılmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).
- Eğitim ile İlgili Yardımlar: Bu yardımlar içerisinde eğitim materyali yardımı, engelli bireylere yönelik yardımlar, yükseköğrenim bursu gibi eğitim bursları bulunmaktadır. Eğitim materyali yardımları kapsamında, maddi geliri düşük ailelerin çocukları için önlük, çanta ve kırtasiye gibi okul ihtiyaçları fon aracılığı ile temin edilmektedir. Yoksul öğrencilerin eğitime devam edebilmeleri amacıyla burs yardımı yapılmaktadır (Gül, 2008: 186). Bu yardım Şartlı Eğitim Yardımı olarak belirtilmiştir. Yardımın kesintisiz şekilde verilmesi için çocukların okula devam etmeleri şartı aranmaktadır.
- Kız çocuklarına erkek çocuklara oranla daha yüksek miktarda yardım yapılmaktadır (SYDGM, 2012). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2003-2004 eğitim öğretim yılından itibaren ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz hale getirilmiştir. MEB,

SYDGM ve birçok engelli hizmet müdürlüğü iş birliği ile özel eğitim gereksinimine sahip öğrencilerin okullarına ücretsiz şekilde taşıyıp ulaştırılmaları projesi, 2004-2005 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015).

- Özel Amaçlı Yardımlar: Afet, terör saldırısı gibi olağandışı durumlarda yapılan yardımlar bu kapsamdadır.
- Sağlık Yardımları: Nüfusun en yoksul kesiminde bulunan ailelerin tedavi masraflarını gidermek amacı ile gerçekleştirilmektedir. 0-6 yaş arası çocukların (sağlık kontrollerinin yapılması şartı ile) annelerine sağlık ödemesi söz konusu olabilmektedir. Anne adayları kadınlara, yeşil kartı olmayan tüm bireylere ve engelli vatandaşlara yapılan sağlık yardımları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Ayrıca hamile kadınlara da düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri ve doğumlarını hastanede yapmaları şartıyla destek sağlanmaktadır.
- İstihdam Projeleri: İş ve İşçi Bulma Kurumu, işsizlik problemini çözmek ve nitelikli iş gücüne duyulan gereksinimini karşılamak için yapılandırılarak aktif ve pasif işgücü politikalarını etkili bir şekilde pratiğe dökebilecek bir biçimde şekillendirmiştir. 2008 senesi itibariyle gençler ve kadınlar için çeşitli teşvik uygulamaları geliştirilmiştir. Bu teşvik uygulamaları 5763 sayılı iş kanunu ile düzenlenmiştir. Yine 5763 sayılı bu kanunla birlikte engelli birey ve eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Yasada yapılan değişikliğe göre bu zorunluluk hem kamu kuruluşları hem de özel iş yerleri için geçerli olmuştur.
- Konut Projesi: Konut probleminin artarak varlığını sürdürmesi sebebiyle acil eylem planı uygulamasına geçilerek Ocak 2003 itibari ile toplu konut ve kentsel dönüşüm süreci hızlandırılmıştır. Mevcut şartlarda ödeme gücü olmayan bireylere uygun mali kaynaklar sağlanması hedefiyle alt ve orta gelir gruplarına kredi desteği, uzun vadeli ve düşük aylık taksitli konut projeleri ve bankaları toplu konut finansmanı yönünde özendirme amaçlı çalışmalar halen sürdürülmektedir. Toplu Konut İdaresi'nin imza attığı çeşitli projelere kaynak olarak, düşük ekonomik statüdeki vatandaşların konut sahibi olmalarını amaçlamakta ve bu yönde yoksullara kaynak aktarımı çalışmaları bulunmaktadır.

- Mikro Kredi Uygulamaları: 2002 yılında Kadın Emeği Değerlendirme Vakfı, MAYA adı ile Türkiye’deki ilk mikro kredi kuruluşunu hayata geçirmiştir. MAYA; evden çalışan, kendi tezgahı ya da kendi dükkanında çalışan ve yeni bir iş kurmak isteyip maddi imkansızlıklardan bu isteği yerine getiremeyen düşük gelirli kadınlara maddi destek vermeyi amaçlayarak kurulmuştur.

Yoksulluk, 1980’li yıllara dek genellikle kırsal bölgelerde yaygınken 1990’lı yıllara gelindiğinde köyden kente zorunlu geçiş ile birlikte kentlerde de yoksulluk görünür hale gelmiştir. Doksanların ikinci yarısından itibaren ise yoksulluk önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiş ve bununla ilgili araştırma ve tartışmalar da artış ortaya çıkmıştır. 2001 yılında yaşanan finansal kriz ise yoğun iflasları ve toplu işten çıkarmaları getirmiştir. Bu durum, yoksulluğu toplumsal bir risk haline getirmiştir. Tüm bunlara karşın Türkiye’de yoksulluğa yönelik sistemli ve bütüncül bir çalışma olduğunu söylemek mümkün değildir. Yoksulluğun yapısal bir sorun olduğu ve birden çok boyuta sahip olduğu her şeyden önce kabul edilmelidir. Bundan sonra ise çözüm üretme yoluna gidilmeli ve bunu yaparken de kültürel yapı, ekonomik ve toplumsal yapı ve ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Yeldan, 2010: 11).

2.3. YOKSULLUK VE ÇOCUK REFAHI

Unicef(2004:18); çocuk yoksulluğu kavramını “çocukların yaşama, büyüme ve gelişme açısından gerekli olan maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun olduğu, haklarından yararlanma nedeniyle potansiyellerini geliştiremediği ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılım sağlayamadığı” olarak tanımlamaktadır.

Yoksulluktan en çok etkilenen kesimlerin başında çocuklar gelmektedir. Yoksulluğun kişilerde; onur kırıcı olduğu, utanç verici, eksik ve başkalarına muhtaç hissetme, olumsuz psikososyal ruh hali, depresyon gibi etkileri olduğu görülmüştür. Yoksulluk çocuklarda ise fiziksel veya ruhsal gerileme, öğrenme becerilerinin düşüklüğü gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Çocuk yoksulluğu bir yoksulluk kültürü yaratarak bu tür bireylerin ileriki yaşamlarında da düşük statülü, geçici, güvencesiz işlerde çalışmalarına yol açmaktadır.

Çocukluk döneminde yeterli beslenemeyen çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimi olumsuz etkilenmektedir. Bu durum çocukların fiziksel gelişiminin yaşlıları ile paralel olmaması ve düşük bağışıklık sistemine ve kolay bir şekilde hastalanmasına neden

olmaktadır. Ayrıca çocukların öğrenme düzeyini, okulda öğrenme faaliyetlerine katılımını olumsuz yönde etkileyerek eğitim başarısının düşmesine neden olmaktadır.

Toplumsal refahın sağlanması için yoksulluk döngüsünü kırmak için önleyici ve düzeltici politikalar gerekmektedir. Bu politikalara içerisinde İki nesil yaklaşımı ve üç nesil yaklaşımı politikaları ile nesiller arası yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi savunulmaktadır. İki nesil yaklaşımında; ebeveynlerin ve çocukların birlikte ele alındığı ve her iki neslin de yoksulluktan kurtulmasının hedeflendiği politikaları içermektedir. Ebeveynlerin okul ve çalışma yaşamlarının desteklenmesinin, çocukların başarıları üzerinde etkisi bulunduğu iddia edilmektedir. Üç nesil yaklaşımı bütüncül yaklaşımla sadece yüksek riskli aileleri değil de tüm çocukları, ergenleri ve aileleri kapsamaktadır. Bu kapsamda çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemi içerisinde eğitim, istihdam ve ebeveynlik becerilerini kapsayan desteklerin sunulması hedeflenmektedir (Hatun, 2003:253-255).

Çocukların gelişim dönemlerinin etkili olduğu ilk altı yaşında yeterli beslenme, korunma ve sağlık gibi imkanlara sahip olamamaları ileriki yıllarda da çocukların fiziksel, bilişsel ve ruhsal yönden olumsuz etkilenmelerine neden olmakta, gelişimleri olumsuz etkilenmektedir. Yoksulluk çocukların eğitim olanakları ve eğitim kalitelerini de olumsuz etkilemektedir. Çocuğun kaliteli bir eğitim alması ileri ki yaşamında hem onun sosyal statü ve refah düzeyini hem iş bulma, istihdam edilme gibi ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmesini sağlamakta önemli bir etkidir. Eğitim başarısını belirleyen önemli etkenlerden biri de çocuğun beslenme durumudur. Yetersiz beslenmenin sonucunda fiziksel ve bilişsel gelişim bozuklukları çocukların okula katılımı ve okul başarısını olumsuz etkilemektedir. Yeterli beslenemeyen ve okulda da aç olarak ders dinlemek zorunda kalan çocukların akademik başarısında önemli düşüşler yaşanabilmektedir. Yoksulluk nedeniyle çocuklar okula devam edememekte, güvencesiz, geçici işlerde ucuz iş gücü olarak tercih edilmektedir. Bu durum çocukların okula devam etme düzeylerini etkilemekte, çocukların ders başarısı düşmektedir. Ayrıca çocuklar yoksulluk ve onun görünümüleri olan eski kıyafetler, eğitim materyallerinin eksikliği nedeniyle arkadaşları tarafından sosyal dışlanma yaşayabilmektedir. Çocukların okul başarısına etki eden etmenlerden biri de yaşadıkları konuttur. Uygun koşulların sağlanmadığı konutlarda yaşayan çocuklarında maddi imkanları iyi olan ailelerdeki diğer çocuklara göre ısınma, uygun öğrenme ortamının bulunmaması,

materyal eksikliği nedenlerinden ötürü okul başarısı ve okulda derslere katılıma olumsuz etkileri bulunmaktadır (Hatun, 2003:254-258).

Yoksulluk aile ve çocukların, arkadaşları ile sosyal ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuklarda utanma, dışlanma ve düşük benlik algısına neden olmaktadır ve çocukların okulu bırakma davranışına neden olmaktadır. Hatta bu durum çocukların suça yönelimine de etki etmektedir (Günaydın,2021:157-170).

Yetersiz beslenme ve düşük zihinsel uyarılma sebebiyle gerçekleşen bilişsel gerilik, eğitim çağında ailede yaşanan yoksulluğun okul öncesi eğitime katılım, okula erişim, öğretim malzemesi temini ve uygun ders çalışma ortamına sahip olma olasılığını azaltması (Unicef, 2011:18) nedeniyle çocuğun ileri yaşlarda dezavantajlı bir birey olmasına sebep olmaktadır. Çocuk yoksulluğunu önlemek amacı ile sosyal yardımlar ve sosyal hizmet ile istihdam özellikle kadın istihdamı gibi iki temel strateji kullanılmaktadır. Ailede hanenin gelirini hızlı artırma amacıyla nakdi sosyal yardımlar ve istihdamın desteklenmesi ön plandadır. Bununla birlikte sadece aile gelirini artırmaya dayalı her iki stratejinin de sosyal hizmetlerle desteklenmesi gereklidir. Çünkü aileye nakit olarak yapılan yardımların eğer yapılan yardım şartlı nakit değilse tamamının çocuğa harcanmaması, özel olarak da eğitime harcanmaması riski bulunmaktadır. Bu nedenle aileye yapılan nakit yardımların hane ihtiyaçlarını da temin edecek şekilde yardımların çeşitliliği görülmektedir (Hatun, 2003:253-258).

2.4. SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK MODELİNİN YASAL VE SOSYAL BOYUTLARI

Aile ortamında ve temel ihtiyaçları karşılanmış olarak yetişmek her çocuğun en temel hakkıdır. Çocukların bulunacağı en güvenilir yer aile ortamıdır. Bu nedenle çocuk ve gençleri koruma amaçlı temel öncelik çocukların aileleri yanında desteklenmesidir. Çocukların aile içinde büyümelerini sağlamak amacıyla çeşitli hizmet modelleri geliştirilmiştir. Bu hizmet modellerinden biri de SED hizmet modelidir (Tamkoç, 2017: 42).

SED hizmetinin temel amacı psikososyal risk altındaki aileleri sosyal ve ekonomik alanlarda destekleyerek ailelerin güçlenmesini ve çocukların aile ortamında yaşamasını sağlamaktadır. SED hizmetinin diğer bir amacı, çocukların devlet bakımına düşmesini önlemektir. Ailelerin dağılmasını engelleyerek ailede sağlıklı ilişkilerinin devamı, çocukların bilişsel, duygusal, fiziksel, ruhsal ve ekonomik refahına olumlu

katkı sunulmasıdır. SED yardımının düzenli olması ailelerin kendine güvenini artırmaktadır. Çocuklarının bakım ve ihtiyaçlarını temin edilmesine destek olmaktadır. Ebeveynlerin sağlanan ekonomik destek ile sosyal çevresinde özgüvenli olmasına katkıda bulunmaktadır (Dündar Cihan. 2022: 71-72).

SED modeli; ekonomik yetersizlikler, yoksulluk nedeniyle çocuğunun korunma ve bakım kararı alınması gereken ailelere yönelik yapılan destektir. Ekonomik ve sosyal yardımların amacı, aile birliğinin korunması ve yoksulluk nedeniyle çocukların ailelerinden ayrılmalarını önlemek ve çocukları aile yanında sosyal ve ekonomik olarak desteklemektir. Bu amaç doğrultusunda 28.09.1986 tarihli, 19235 sayılı Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği, son olarak 15.04.2011 tarihli 27906 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan yeni bir yönetmelikle “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği” olarak ismi değiştirilmiştir (Bilgin, 2019: 8-9).

3 Mart 2015 Tarih 29284 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde çıkarılan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmelik çerçevesinde, yoksulluk içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatlarını ekonomik olarak en düşük seviyede dahi sürdürmekte zorluk çeken, çocuk ve gençlerin bakımını sağlayamayan yasal danışmanları veya ailelere devletin kaynaklarının imkanı ölçüsünde nakdi yardım yapılması amaçlanmaktadır. Yönetmeliğe göre yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelerin çocukları haklarında korunma/bakım tedbir kararı alınmış veya alınma durumu bulunan, reşit olarak sosyal hizmet kuruluşlarından ayrılan gençlere yapılan sosyal ve ekonomik destek hizmetlerini kapsamaktadır. Bu destek ile çocuk ve gencin aile yanında desteklenmesi amaçlanmaktadır. SED hizmet modeli, çocukları merkeze alan, aile yanında desteklenmelerini sağlayan, ailenin içinde çocuk iyiliğini amaçlayan sosyal boyutunu da içinde barındırmaktadır (Bilgin, 2019: 8-9).

SED hizmetinden faydalanmak isteyen ailelerin; genellikle boşanma, eşlerden birinin herhangi bir suçtan ötürü cezaevinde bulunması veya engelli oluşu, eş vefatı, işsizlik, yoksulluk hanede küçük yaşta çocuğun veya bakıma muhtaç bireyin varlığı, doğal afet veya ailede yaşanan kriz durumlarında gibi sorunları yaşayanlar ve ailelerin mevcut durumları itibari ile çalışma potansiyeli bulunmayan ebeveynler veya vasiler olduğu bilinmektedir. Bu ailelerdeki çocuklara SED desteği ile birlikte ailenin yaşadığı

stresle baş etmesi, ekonomik ve sosyal olarak kendi kendine yetebilen bir düzeye gelmesi hedeflenmektedir (Aydın, 2021:40-41).

SED hizmeti, bireylerin kendisi, yakını veya kurum aracılığı ile yapılan başvurular üzerine ilgili SHM Müdürlüğünce aileler hakkında yapılan sosyal inceleme sonucunda belirtilen muhtaçlığın tespiti ile sağlanmaktadır. SED hizmeti çocuk üzerinden ailelere veya bireylere verilen bir sosyal yardımdır. SED hizmeti ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda süreli veya geçici olarak verilebilmektedir. Başvuru yapan ailelerin sosyal ekonomik yoksunluk durumu süreli hizmet modeli ile giderilebilecek durumda ise bir yıl süreli SED hizmeti verilmektedir. SED hizmetinin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının tespiti amacıyla ilgili SHM Müdürlüklerince üç aylık periyotlarla SED hizmeti alan ailelerin denetimleri yapılmaktadır (Aydın, 2021:41-42).

SED desteği ile birlikte ilk bir yıllık süre içerisinde veya sonunda söz konusu sosyal ve ekonomik yoksunluk durumu giderilmiş, aile kendi kendisine yetebilecek duruma gelmiş ise verilen destek sonlandırılmaktadır. Bir yılın sonunda ailenin ve çocuğun halen desteklenmesi gerektiği kanaati oluşursa yapılan sosyal inceleme ile hazırlanan rapor sonucunda aile iki yıl süreli olarak SED hizmeti ile desteklenmeye devam etmektedir. Sonrasında süreç yine üç aylık periyotlarla aile ve çocuk takip edilerek devam etmektedir (Aydın, 2021:42-43).

SED hizmet modelinden faydalanan çocukların vaka takibinin yapıldığı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hizmet modüllerinden olan Aile Bilgi Sistemi ile birlikte tüm sosyal hizmet süreçlerini başvuru, değerlendirme, hizmet süreci takibi, risk analizini içeren döngüsel bir yapıya sahip, sosyal çalışma görevlileri tarafından aktif olarak kullanılan yazılım programıdır. Sosyal ve Ekonomik Destek hizmet modeli başvuru, süreç takibi, değerlendirme ve diğer tüm aşamalarda meslek elemanları ve diğer meslek gruplarınca şifre ile ABS modülünü aktif olarak kullanmaktadır. ABS modülünde Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetinden faydalanan örgün eğitime devam eden çocukların okula özürsüz otuz gün devamsızlık yapması sonrası destek tutarında düşüş görülmüştür. ABS modülü ile destek hizmetinden faydalanan ailelerin çocuklarının okula devam etmesi yönünde pozitif katkısı bulunmaktadır. Aile Bilgi Sistemi modülü ile bakanlığın verilerinin bir arada olması, sosyal çalışmacıların tüm hizmet modelleri ile ilgili vakaların takibi, kayıt işlemleri ve diğer tüm işlemler ile ilgili

kolaylık sağlamaktadır. ABS hizmet modülünün sosyal hizmet müdahale sürecinde ilk başvuru, izlem ve vaka sonuçlandırmada sosyal çalışma görevlileri tarafından aktif olarak kullanılan geniş kapsamlı modül olarak kullanılmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aile.gov.tr/, 17.12.2023).

SED hizmet modelinin genel amacı 1982 Anayasası'nın üçüncü bölümünde yer alan sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler kısmında yer alan aile ve çocuk haklarına yönelik Madde 41'de yer alan "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır." ifadesine dayanır. Ailenin korunması ve çocuğun yüksek yararının bizzat devlet tarafından kontrol edildiğinin ve takibinin yapıldığının göstergesidir. SED modeli ile öncelikli olarak çocuğun yüksek yararı gözetilerek aile yanında bulunması çocuğun gelişimi ve yaşamında psiko-sosyal süreçlerin pozitif etkisi açısından önem taşımaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr/> , Mevzuat, Erişim Tarihi:15.02.2024).

SED, 5395 Çocuk Koruma Kanunda kurum bakım hizmetleri dışında çocuğun aile yanında desteklendiği hizmet modelidir. Bu hizmet modellerinden olan sosyal ve ekonomik destek hizmet modelinin yasal boyutunu incelendiğinde dikkate alınan genelge ve son yayımlanan 3 Mart 2015 Tarih ve 29284 Sayılı Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği 3 bölüm ve 28 maddeden oluşmaktadır.

Yönetmelik içerisinde sosyal ve ekonomik destek süreci ile ilgili SED modeli uygulamasında dikkat edilecek maddeler şu şekildedir (RG, (2015) Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği);

- Birinci bölümde 1. ve 2. Maddelerde sosyal ve ekonomik desteğin kimlere ve hangi koşullarda yardımın sağlanacağı belirtilmiştir. Yoksulluk içinde temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve hayatını sürdürmekte zorluklar yaşayan çocuk ve gençlerin bakımı amacı ile yardıma muhtaç ailelerinin desteklenmesi ile koruma/bakım tedbiri bulunan ayrıca reşit olarak sosyal hizmet kuruluşundan ayrılan gençleri

sosyal ve ekonomik olarak desteklemek amaçlanmaktadır. Evlilik yardımına ilişkin esaslar bulunmaktadır.

- SED Yönetmeliğinin 4. Maddesinde kavramsal tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan ekonomik destek, meslek elemanının hazırladığı sosyal inceleme raporu sonucunda müracaatçının ihtiyacı doğrultusunda geçici veya süreli nakdi yardım şeklinde tanımlanmıştır. Bu yardımın tutarı en yüksek devlet memuru aylığının ek gösterge dâhil tutarı ile belirlenir. Her yıl bu destek tutarları değişmektedir. Geçici ekonomik destek, yardıma muhtaç ailelerin çocuklara ve gençlere yönelik yılda bir defa ya da zorunlu hallerde iki defa verilen ekonomik destek tutarının en fazla üç katı şeklinde yapılan nakdi destektir. Süreli ekonomik destek, yardıma muhtaç olduğu tespit edilen ailelere çocuk ve gençlerine yönelik kaynakların imkânı doğrultusunda sosyal ve ekonomik sorunların giderilmesi amacı ile belirlenen süre ve oranlar dâhilinde aylık ödemeler şeklinde yapılan nakdi ve sosyal yardımlardır.
- Yönetmeliğin 5. ve 6. Maddesinde SED'in genel esaslarından bahsedilmiştir. SED'in içeriğine bakıldığında; hizmetin uygulamasında korunmaya muhtaç çocuk ve gençlere öncelik verilmesi, aciliyet ve muhtaçlık sırasının belirlenmesi, değerlendirilmesi, uygulanması ve denetimi gerekmektedir.
- Yönetmeliğin 7. ve 8. maddelerinde müracaat ve görüşmeler sonucunda hizmet modelini uygulamaya karar veren meslek elemanı müracaatta bulunan bireylerin ikametlerinde, okul, iş yeri veya çevresinden sosyal ve ekonomik durumlarını kapsamlı şekilde inceleyerek sosyal inceleme raporu doğrultusunda hizmet modelinden çocuk adına aile veya yakınları destekten faydalanmaktadır.
- Yönetmeliğin 9. ve 10. Maddelerinde sosyal inceleme raporunda detaylı olarak ailenin ihtiyaçlarının tespiti yapılacak işlemler ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur. Bu destek hizmetinden öncelikle muhtaç olanlar tespit edilerek faydalandırılma amacı bulunmaktadır.
- Yönetmeliğin 11. ve 12. Maddeler ekonomik desteği yapmaya yetkili makamlar ile ilgili; bir yıl süreli destek ödemeleri illerde il müdürü, ilçelerde sosyal hizmet merkezi müdürü onayı ile yapılacağı belirtilmiştir. Bir yıldan uzun süreli yani en fazla iki yıl süreli desteklerde vali ya da kaymakam onayı ile yapılacağı destek yapılacağı belirtilmiştir.

- Yönetmeliğin 13, 14 ve 15. Maddelerinde ekonomik destek tutarları çocukların eğitim durumlarına göre destek oranları değiştiği belirtilmiştir. Okul öncesi ve okula devam etmeyen %50, 1 ile 8. Sınıfa devam edenler %75 oranında, 9 ile 12. Sınıfa devam edenler %80 oranında, on sekiz yaşını aşan bakım tedbiri uzatılan yükseköğretime devan eden %90 oranında, bakım tedbiri bulunan on sekiz yaş sınırını aşan kuruluştan çıkarılan %40 oranında ödeme yapılır. Aynı aileden ikiden fazla kişiye destek sağlanmaz. Raporda ödeme yapılacak kişi ve destek süresi belirtilir. Her ayın on beşine kadar ödemeler yapılır. Ödemelerin geri iade söz konusu değildir.
- Yönetmeliğin 16,17 ve 18. Maddelerinde aile veya gençlere kendi dinamikleri ile yaşamını idame ettirme imkânı bulduğunda desteğin sonlandırılacağı açıklanmıştır. Aileye hem şahsi hem de resmi yazışmalar ile bilgi verilmektedir. Kurumlarda korunma kararı bulunan kız çocuklarına bir defa olacak şekilde devlet memuru aylığının bir buçuk katı tutarında evlenme yardımı yapılacağı belirtilmiştir(Resmi Gazete, 2015).

Sonuç olarak SED desteği çocuk ve aile için etkili sosyal hizmet müdahalelerinden biridir. Çocuğun yüksek yararı kapsamında aile yanında sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesini, çocuğun büyüme sürecinde olumsuz etkilenmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Çocuğun örgün eğitime devanı, iyileştirilmiş aile ortamı ile olumlu sosyal ilişkiler kurması sağlanmıştır. SED modeli ile yapılan izlemlerde uzmanlar tarafından ayrıca ailelere iletişim sorunları ve günlük yaşam sorunları ile ilgili pratik çözümlerle de yardımcı olunmaktadır.

Tablo 2.1. 2024 Yılı Sosyal ve Ekonomik Destek Tutarları

	Oranları	2024
Bakım Tedbiri 18 Yaş	%40	2891,31 TL
Okul öncesi/ Okula Devam Etmeyen	%50	3614,14 TL
1-8. Sınıfa Devam Eden	%75	5421,21 TL
9-12. Sınıfa Devam Eden	%80	5782.62TL
Orta Öğretim Seviyesine Olup Okula Devam Etmeyen Çocuk	%50	3614,14.L
Bakım Tedbiri Uzantılan Yükseköğrenimine Devam Eden	%90	6505,45
Geçici Ekonomik Destek	1. Kat	7228,27 TL
	2.Kat	14.456,55 TL
	3. Kat	21.684,82 TL

2024 Yılı Sosyal ve EkonomiTablo 2.3.1 de SED miktarları verilmiştir. Destek tutarları en yüksek devlet memuru aylığı ve kat sayısına göre belirlenmektedir

Tablo 2.3.1 de SED miktarları verilmiştir. Destek tutarları en yüksek devlet memuru aylığı ve kat sayısına göre belirlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ VE BULGULARI

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik analiz ile yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda, insana ait bireysel özelliklerin farklı ve derin noktalarına değinilmektedir. Bu kapsamda bilginin derinliği ve özgünlüğünün odaklanması amaçlanmıştır. Nitel araştırma, büyük örneklem yerine daha küçük örneklem ile elde edilen derin ve özellikli verilere odaklanmaktadır. Amaçlı örneklem, araştırmada örneklem grubunun belirli niteliklere sahip olmasının hedeflendiği yöntemdir (Punch,2014: 15).

Araştırmada örneklem olarak araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen örneklem grubu temsil etmesinden ötürü amaçlı örneklem tercih edilmiştir (Baltacı, 2019:369).

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik veri analizi tercih edilmiştir. Creswell (2007: 305)'a göre fenomenolojik veri analizi, birkaç birey tarafından deneyimlenen bir olgunun, derinlemesine anlaşılmasını sağlamaktır. Katılımcılar ile yapılan mülakatlardan elde edilen verilerin geniş bir formunu içermektedir. Araştırmacının sistematik olarak verileri topladığı gerçek ortamda neler olduğunu incelediği yöntemdir. Araştırmanın deseni fenomenolojik desen çalışmasıdır. Fenomenolojik desene dayalı araştırmada belirli bir kavram, varsayım ile ilgili görüşmeye katılanların duygularını, bakış açılarını ifade ederek ve varsayım veya kavramlarla ilgili nasıl deneyimler sağladıklarını belirleyen nitel analiz yöntemidir (Creswell,2007:300-305).

SED hizmetinden faydalanan çocukların okula devam ve başarı durumlarının hizmet modelinden faydalanmadan önceki başarı ve ders durumları karşılaştırması amacı ile araştırma da fenomenolojik desen çalışması kullanılmıştır. Çocukların başarı durumları, devam durumları ile ilgili başarı belgesi, okula devamsızlık bilgileri hem ebeveynleri ve kendileri hem de görüşme sürecinde velilerin Milli Eğitim Bakanlığı Veli Bilgi Sisteminden elde edilen devamsızlık verileri ile değerlendirilmiştir.

Yapılan ebeveyn ve çocuk görüşmelerinde amaçlı örneklem ve yarı yapılandırılmış veli ve öğrencilere yönelik olmak üzere iki ayrı görüşme formları

kullanılmıştır. Bu formlarda öz olarak aşağıdaki sorular ve bunları destekleyici kişisel bilgiler ile ilgili sorular sorulmuştur.

SED hizmet ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

SED hizmetini amacına uygun kullanım sağladığınızı düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?

SED hizmeti ile birlikte çocuğunuzun okula devam ve başarı durumlarında nasıl bir değişim gerçekleşti?

Üstteki soruları temel alan önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorular katılımcılar ve çocuklar için ayrı olmak üzere yirmi üç soru yanıt almak amacıyla katılımcılar ile görüşmeler gerçekleştirilerek Sosyal ve Ekonomik Destek modelinden yararlanmalarının ailenin ve çocuğun yaşamına nasıl yansıdığı incelenmiştir.

3.2. ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmanın evreni Diyarbakır ili Ergani ilçesidir. Bu evrenin tercih edilmesinde bölgede yoksulluk düzeyinin yüksek olması etkili olmuştur.

Yapılan araştırmanın örnekleme, Diyarbakır Ergani Sosyal Hizmet Merkezinden sosyal ekonomik destek hizmetinden faydalanan katılımcılar (ebeveyn ve vasi) ve her aileden 7-14 yaş aralığındaki örgün eğitime devam eden bir çocuklardır. Araştırmada araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılar ile görüşme yapılan grup, amaçlı örneklem ile belirlenmiştir.

Çalışma Diyarbakır İli Ergani ilçe merkezde ikamet eden bir yıl veya daha fazla sosyal ve ekonomik destekten faydalanan 20 katılımcı (ebeveyn ve vasi) ve 7-14 yaş aralığındaki örgün eğitime devam eden 20 çocuk ile yani her aileden bir çocuk ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmeler 10 Şubat 2024 tarihinden başlanarak 28 Şubat 2024 tarihine kadar hafta içi mesai saatleri içerisinde katılımcıların ikamet adreslerinde gerçekleşmiştir. Araştırma için sorulardan önce katılımcılara Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Eğitim ve Yayın Daire Başkanlığı ve Muş Alp Arslan Üniversitesi etik kurul izinleri ailelere sunulmuştur. Katılımcılar ve çocuklar için Aydınlatılmış Onam Formu ve Veli Onam Formu ile araştırma için izinler alınmıştır.

Ebeveynler ve çocuklara araştırmanın amacı ve önemi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Katılımcıların yapılan araştırmaya destek olmak istedikleri, eğitim ve öğrenime önem verdikleri, sorulan sorulara içtenlikle cevap verdikleri gözlemlenmiştir. Ergani ilçe merkezinde ikamet eden katılımcıların evlerinde 20-25 dakika aralığında birebir

görüşme ortamı sağlanarak önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları sorulmuş ve verilen yanıtlar yazı ile kayda geçirilmiştir. Araştırma da kız ve erkek çocuk ayrımı yapılmamıştır. Katılımcılar ile görüşme sürecinde katılımcılardan MEB E-Okul Veli Bilgilendirme Sistemi üzerinden görüşme yapılan çocukların 2023-2024 yılı 1. Eğitim ve Öğretim Dönemi içindeki devamsızlık durumları ebeveynler tarafından sözel olarak bilgi edinilmenin yanı sıra velilerin MEB E-Okul Sisteminden teyit edilerek yazıya geçirilmiştir.

3.3. ARAŞTIRMADA ETİK SÜREÇLER VE VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, Diyarbakır İli Ergani ilçe merkezde ikamet eden SED hizmet modelinden bir yıl ve daha fazla süreçte faydalanan ebeveyn ve 7-14 yaş aralığındaki örgün eğitimine devam eden çocuklara uygulanmıştır. Ebeveynlere yönelik yarı yapılandırılmış görüşme soruları toplam 15 sorudan oluşmaktadır. Çocuklara ise yarı yapılandırılmış 8 soru yöneltilmiştir. Ebeveynlere(katılımcılara) ve çocuklara yöneltilen yarı yapılandırılmış sorular Ek-1’de verilmiştir. Araştırma kapsamında Aydınlatılmış Onam Formu ve Veli Onay Mektubu Ek-2’de verilmiştir. Araştırma için Aydınlatılmış Onam Formu ile katılımcı onayı alınmıştır. Yarı yapılandırılmış sorularda katılımcıların demografik bilgileri; kişisel bilgileri (yaş, medeni durum, eğitim ve mesleki durumu), hane bilgileri (hanedeki kişi sayısı, çocuk sayısı, okula giden çocuk sayısı, çocuklarının başarı belgesi alıp almadığı, 2023-2024 Eğitim Öğretim yılı 1. dönemi devamsızlık sebepleri ve gün sayısı ile ilgili yarı yapılandırılmış sorular, ayrıca katılımcılardan sözel olarak MEB E-Okul Veli Bilgilendirme Sistemi üzerinden devamsızlık günleri ilgili bilgiler edinilmiştir.) ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Çocuklara yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu 8 sorudan oluşmaktadır. Sorular aracılığı ile her aileden 7-14 yaş aralığındaki bir çocuk olmak üzere zorunlu eğitim çağındaki çocukların başarı durumları ve okula devam durumları değerlendirilmektedir.

SED hizmetinden faydalanan çocuklar ve ebeveyn\vasileri ile yapılan görüşmeler çocukların ikamet adreslerinde yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile ailelerin sorulara verilen yanıtları yazıya dökülerek kayıt edilmiştir. Görüşmeler 10 Şubat 2024 tarihinden başlanarak 28 Şubat 2024 tarihine kadar hafta içi mesai saatleri içerisinde katılımcıların ikamet adreslerinde gerçekleşmiştir. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler

tablolara görüşmeler yapıldıkça Word programına periyodik olarak kaydedilmiştir. Katılımcılardan alınan veriler tablolara işlendikten sonra 2024 yılı Mart ayı içerisinde analiz edilmiştir.

Çocuklarla görüşme yapılabilmesi için Veli Onay Mektubu ile ebeveyn onayı alınmış; çocuklar ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış mülakat soruları kişisel bilgileri (yaş, kaçınıcı sınıfta öğrenim gördüğü, başarı belgesi alıp almadığı, 2023-2024 Eğitim Öğretim dönemi 1. Dönemi devamsızlık sebepleri ve gün sayısı, derslere katılımı değerlendirme, eğitim materyallerinin temini), hane bilgileri (hanedeki kişi sayısı, hanede kendisi dışında okula devam eden çocuk sayısı) ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Muş Alparslan Üniversitesi Etik Kurul izni Ek-3'te, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Eğitim Yayın Daire Başkanlığı ve Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü izni Ek-4'te bulunmaktadır.

3.4.ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARI

Araştırmanın evreni Diyarbakır İli Ergani İlçe merkezinin seçilmesinde yaşanan yoksulluk etkili olmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Diyarbakır İli Ergani ilçe merkezde ikamet eden Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmet modelinden bir yıl ve daha uzun süreli faydalanan çocukların 20 ebeveyni ve 7-14 yaş aralığındaki örgün eğitime devam eden 20 çocuk ile ikamet adresinde gerekli kurumsal izinler, katılımcıların rızası, ebeveyn onayı ve çocukların isteği doğrultusunda katılımcıların hanesinde yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Araştırma kapsamında önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları ebeveynlere ve 7-14 yaş aralığında örgün eğitime devam eden çocuklara yönelik toplam 23 soru yanıtlanmıştır.

Tablo 3.4.1 ve Tablo 3.4.2 'de katılımcıların kişisel bilgileri (yaş, medeni durum, eğitim ve mesleki durumu ve çalışma geçmişi), hane ve demografik bilgileri (hanedeki kişi sayısı, çocuk sayısı, hane sahiplik durumu, okula giden çocuk sayısı, 2023-2024 Eğitim Öğretim Yılı 1. döneminde devamsızlık sebepleri ve gün sayısı, MEB e-Okul VBS'den devamsızlık günleri, görüşme sağlanan çocuklarının başarı belgesi alıp almadığı, katılımcının çocuğa yakınlık durumu, hanede kronik hastalığı veya sağlık kurulu raporu bulunan birey var olup olmadığı, destek süresi) ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Görüşme yapılan her ailede 7-14 yaş aralığındaki zorunlu eğitim çağında

olan bir çocuğun ders başarısı ve devamsızlık durumu, MEB e-Okul VBS'den devamsızlık günleri bilgilerine dair veriler yer almıştır.

Tablo 3.4.1. ve Tablo 3.4.2'de görüşme sağlanan katılımcılar(ebeveyn/vasi) sıraya dikkat edilmeden 'A katılımcı, B katılımcı' şeklinde rast gele ifade edilmiştir. Her katılımcının örgün eğitimine devam eden 7-14 yaş aralığında bulunan bir çocuğu ile görüşme sağlanmıştır. Çocuklar ile yapılan görüşmede cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Tablo 3.4.3. ve Tablo 3.4.4.'te görüşme sağlanan çocuklar katılımcıların bulunduğu sıraya göre 'A Katılımcının Çocuğu, B Katılımcının Çocuğu, C Katılımcının çocuğu vb.' şeklinde nitelendirilmiştir. Tabloda görüşme sağlanan ebeveynler veya vasiler sıraya dikkat edilmeden 'A katılımcı, B katılımcı, C Katılımcı' şeklinde rast gele harfler ile ifade edilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcılardan (Ebeveyn/Vasi) İlk 10 Kişinin Demografik Bilgileri

Katılımcı	A	B	C	D	E	F	G	H	I	İ
Yaş	48	41	35	38	41	49	42	40	37	37
Eğitim Durumu	Ortaokul	Ortaokul	İlkokul	Okur Yazar Değil	Lise	Lise	Ortaokul	Lise	İlkokul	İlkokul
Meslek Durumu-Çalışma Geçmişi	Ev Hanımı-Tarım İşçisi	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Temizlik	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Özel Sektör (Tekstil)	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Özel Sektör (Muhasebe)	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Tarım İşçisi
Medeni Durumu	Evli	Boşanmış	Evli	Boşanmış	Ayrılmış	Boşanmış	Boşanmış	Eş Vefat Etmiş	Evli	Evli
Kişi Sayısı	5	4	4	5	2	3	4	2	4	6
Hanede Kronik hastalığı olan veya raporlu birey var mı	Var-Romatizma	Var-Miyop	Yok	Yok	Var-Alerjik Astım	Var-Görme Engel Raporu	Yok	Var-Kalp	Var-Akciğer Kanseri-Dolaşım Sistemi	Yok
Hane Durumu	Kira-Müstakil	Ev sahibi-Müstakil	Kira-Müstakil	Ev Sahibi-Müstakil	Ev Sahibi-Müstakil	Kira-Müstakil	Kira-Müstakil	Kira-Apartman	Kira-Ödenmiyor-Müstakil	Kira-Ödenmiyor-Müstakil
Hanede Çocuk Sayısı	4	3	3	4	1	1	3	1	2	3
Katılımcı Çocuğa Yakınlık Durumu	Vasi-Teyze	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne	Anne
7-14 Yaş Arasında Çocuğun Devam Ettiği Sınıf-2023-20234 Eğitim Döneminde Devamsızlık Sebepleri-Gün Sayısı	3. sınıf-Taziye-Hastalık-6 gün	7Sınıf-Hastalık-5 gün	4sınıf-Devamsızlık yok	7. Sınıf-Taziye-Hastalık-8 gün	3sınıf-Hastalık-3 gün	8sınıf-Hastalık-10 gün	8 sınıf-Hastalık-1 gün	1sınıf-Hastalık-7 gün	7sınıf-Hastalık-3 gün	8sınıf-Devamsızlık yok
MEB Veli BilgilendirmeSistemi	4 gün	5 gün	Devamsızlık Yok	10 gün	3 gün	14 gün	3 gün	8 gün	5 gün	Devamsızlık Yok
Destek Süresi	2 yıl	2 yıl	7 yıl	7 yıl	2 yıl	5 yıl	5 yıl	1 yıl	4 yıl	2 yıl

Tablo 3.2. Katılımcılardan(Ebeveyn/Vasi) Son 10 Kişinin Demografik Bilgileri

Katılımcı	J	K	L	M	N	O	Ö	P	R	S
Yaş	37	32	43	42	31	41	29	53	47	32
Eğitim Durumu	Okur Yazar	Ortaokul	İlkokul	Okur Yazar Değil	Okur Yazar Değil	İlkokul	Lise	Okur Yazar Değil	Okur Yazar	Ortaokul
Meslek Durumu-Çalışma Geçmiş-Çalışılan İş	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Var-Temizlik	Çalışmıyordur-Yok	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Tarım işçiliği	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Yok	Ev Hanımı-Tarım işçiliği	Ev Hanımı-Yok
Medeni Durumu	Boşanmış	Boşanmış	Evli	Evli	Boşanmış	Boşanmış	Boşanmış	Eş Vefat Etmış	Boşanmış	Evli
Hanedeki Kişi Sayısı	2	3	5	8	3	5	2	2	4	5
Hanede Kronik hastalığı olan veya raporlu birey var mı?	Var-Astım	Yok	Var-Ortopedik Sağlık Kurulu Raporu	Var-Tümör-Sağlık Kurulu Raporu	Var-Kronik Hastalık	Yok	Var-Epilepsi-Tümör	Var-Kronik Hastalıklar	Var-Orta Mental-Sağlık Kurulu Raporu	Yok
Hane Sahiplik Durumu	Kira-Müstakil	Kira-Apartman	Kira-Müstakil	Kira-Müstakil	Kira-Ödemiyor-Müstakil	Kira-Ödemiyor-Müstakil	Kira-Müstakil	Kira-Müstakil	Ev Sahibi-Müstakil	Kira-Ödemiyor-Müstakil
Hanede Çocuk Sayısı	4	2	3	5	1	5	1	1	3	4
Katılımcının Çocuğa Yakınlık Durumu	Anne	Anne	Baba	Anne	Anne	Anne	Anne	Babaanne/Vasi	Anne	Anne
7-14 Yaş Arasında Çocuğun Devam Ettiği Sınıf-2023-2024 Eğitim Döneminde Devamsızlık Sebepleri-Gün Sayısı	8. sınıf-Hastalık-7 gün	5.sınıf-Hastalık-6 gün	5.sınıf-Hastalık-6gün	7.sınıf-Hastalık-3 gün	6.sınıf-Hastalık-4 gün	3.sınıf-Devamsızlık Yok	1. Sınıf-Hastalık-4 gün	4. Sınıf-Hastalık-2 gün	8.Sınıf-Devamsızlık Yok	4.sınıf-Aile-1 gün
MEB Veli Bilgilendirme Sistemi	8 gün	6 gün	6 gün	2 gün	5 gün	Devamsızlık Yok	4 gün	4 gün	1 gün	Devamsızlık yok
Destek Süresi	1 yıl	2 yıl	5 yıl	5 yıl	4 yıl	6 yıl	1 yıl	2 yıl	4 yıl	2 yıl

3.4.1.Araştırmada Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Katılımcıların Tablo:3.4.1. ve Tablo: 3.4.2’de; yaş, medeni durum, mesleki durum ve çalışma geçmiş bilgileri, hanede bulunan kişi sayısı, kaç çocuğunun bulunduğu, okula devam eden çocuk sayısı, görüşme yapılan çocuğa yakınlık durumu, yaşanan hanenin sahiplik durumu, hanede sabıka kaydı olan birey durumu, hanede kronik hastalık veya sağlık kurulu raporu bulunan birey durumu, SED süresi durumlarını detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

- Katılımcıların yaşlarına bakıldığında;
- 20-30 yaşlarında 1 katılımcı bulunduğu,
- 31-40 yaş aralığında 8 katılımcı,
- 41-50 yaş aralığında 10 katılımcı,
- 51 yaş üstü 1 katılımcı ile görüşmeler sağlanmıştır.

Katılımcıların orta yetişkinlik düzeyinde (25-60 yaş arası) olduğu görülmüştür.

- Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında; 7 katılımcı evli ancak katılımcıların kimisinin eşleri cezaevinde, diğer katılımcıların eşlerinin engel durumları (sağlık kurulu raporu bulunması) nedeni ile eşlerinin çalışabilecek durumda olmadığı, 11 katılımcı boşanmış veya boşanma aşamasında olduğu çocukları ile birlikte yaşadıkları, 2 katılımcının ise eşlerinin vefat ettiği çocukları ile birlikte yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların aile yapısına bakıldığında çoğunlukla tek ebeveynli oldukları, parçalanmış ailelerin olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında;
- 4 katılımcı okur yazar değil,
- 2 katılımcı okur yazar,
- 5 katılımcı ilkokul,
- 5 katılımcı ortaokul,
- 4 katılımcı lise mezunu olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların mesleki durumu, çalışma geçmişi bilgisi ve yapılan iş bilgisine bakıldığında; yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunluğu anne ve ev hanımı olduğu, herhangi bir meslekte çalışma imkanlarının bulunmadığı, okur yazar

olmayan, okuryazar olan veya ilkokul mezunu, ortaokul mezunu olmaları sebebi ile iş bulamadıklarını ve çalışma geçmişlerinin olmadığı günlük olarak temizlik, mevsimlik işçilik yaptıklarını beyan etmişlerdir. 13.Katılımcı baba olan ebeveyn ise engel durumu nedeni ile çalışmadığı beyan etmiştir. Lise mezunu olan 5. Katılımcı ve 8. Katılımcı evlilik öncesi özel sektörde çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Çocuklarının bakımı ve okula devam etmeleri nedeni ile çalışmadığını, iş bulamadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğunun tek ebeveynli olmaları nedeni ile evin tüm görevlerini yapmaya çalıştığı bu süreçte zorlandıkları gözlemlenmiştir.

➤ Katılımcıların hanesinde bulunan kişi sayısına bakıldığında;

- 5 katılımcı 2 kişilik ailelerde,
- 3 katılımcı 3 kişilik ailelerde,
- 5 katılımcı 4 kişilik ailelerde,
- 5 katılımcı 5 kişilik ailelerde,
- 1 katılımcı 6 kişilik ailelerde,
- 1 katılımcı da 8 kişilik ailelerde yaşamaktadır.

Katılımcıların genellikle anne ve çocuklardan oluştuğu görülmüştür. Katılımcılar parçalanmış ailelerde de yaşamaktadır.

Katılımcıların bazıları boşanma aşamasında veya boşanmış, bazılarının eşleri cezaevinde bulunması nedeniyle de ailenin bakım ve ihtiyaçlarını anne tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına ve ailelerine karşı özverili davrandığı, evin ihtiyaçlarını temin etmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Bir katılımcı dışında katılımcıların geniş ailede yaşamadıkları ve çoğunlukla parçalanmış aileler olarak (anne ve çocuklar) yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan biri geniş aileden oluşmaktadır.

Ailede eş, çocuklar ve kayınbaba ile birlikte yaşamaktadır. Diğer ailelerde ise vasi kararı ile teyze ve babaanne; yeğen ve torunlarına bakmaktadır.

➤ Katılımcıların çocuk sayısına bakıldığında;

- 1 çocuklu 6 katılımcının,

- 2 çocuklu 2 katılımcının,
- 3 çocuklu 5 katılımcının,
- 4 çocuklu 4 katılımcının,
- 5 çocuklu 2 katılımcının bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların çocuk sayısının birden fazla olduğu aileler ekonomik olarak zorlandıklarını, nakdi yardımlardan faydalandıklarını ve ebeveynlerin ek iş yapmayı düşündükleri ve ek iş olarak el işi ürünleri, günlük temizlik işlerine gittiği, mevsimlik işlerde (findık toplama, pamuk toplama vs.) günlük kazançlar sağlayarak çalıştıklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcıların okula devam eden çocuk sayılarına bakıldığında;
 - 6 Katılımcının 1 çocuğu,
 - 8 Katılımcının 2 çocuğu,
 - 4 Katılımcının 3 çocuğu,
 - 1 Katılımcının 4 çocuğu,
 - 1 Katılımcının 5 çocuğu örgün öğrenimine devam etmektedir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde ekonomik imkanların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir.
- Katılımcıların çocuğa yakınlık durumlarına bakıldığında ;
 - 17 katılımcının anne,
 - 1 katılımcının baba,
 - 2 katılımcının vasilik kararı ile teyze ve babaanne tarafından bakım ve ihtiyaçları sağlandığı görülmüştür. SED hizmetinden genel olarak tek ebeveynli aileler faydalanmaktadır. SED hizmeti bazı durumlarda ebeveynlerin yaşadığı engelden ötürü işsizlik gibi durumların aile yapısını bozmaması nedeniyle, bazı durumlarda da vasilik kararı ile çocuğun bakımı yakın akrabaları aracılığıyla sağlandığı durumlarda da verilebilmektedir.
- Katılımcıların yaşadıkları hanenin sahiplik durumuna bakıldığında;
 - 4 katılımcı ailenin yaşadıkları hane kendilerine ait olduğu,
 - 5 katılımcı ailenin akrabalarına ait veya ortaklı oldukları hane olmalarından ötürü kira ödemediklerini,

- 11 katılımcı ailenin de kiraladıkları binada yaşadıkları belirtilmiştir. Katılımcılar (ebeveyn, vasi) çocukları ile birlikte ilçe merkezinde müstakil binalarda yaşamaktadır. Katılımcıların ilçe merkezinde yaşamaları nedeni ile ihtiyaçlarının daha fazla olduğu, akrabalar arası dayanışmanın az olduğu, düzenli olarak verilen sosyal yardımlar, mevsimlik işçilik, günlük temizlik veya el işi ürünler yaparak yaşamlarını sürdürdükleri görülmüştür.

➤ Katılımcıların hanesinde kronik hastalıkları veya sağlık raporu bulunma durumu;

Kronik hastalıkları bulunan 7 katılımcının ailesinde kronik (astım, tansiyon, diyabet, ortopedik, görme) hastalıklarından tedavileri devam eden bireyler bulunmaktadır. 5 katılımcının ailesinde sağlık kurulu raporları ile engel durumu (görme, akciğer kanseri, tümör, nöroloji, orta mental retardasyon) bulunan bireyler bulunmaktadır.

➤ Katılımcının SED hizmet modelinden yararlanma süresine bakıldığında;

- 1 yıldan beri 3 aile,
- 2 yıldan beri 7 aile,
- 4 yıldan beri 3 aile,
- 5 yıldan beri 4 aile,
- 6 yıldan beri 1 aile,
- 7 yıldan beri 2 aile destekten faydalanmaktadır.

Katılımcı aileler ile yapılan görüşmelerde ekonomik yoksulluğun azaltılması ve iş bulma imkanlarının artırılması durumunda ekonomik desteğe olan talebin azalacağını düşündükleri görülmüştür.

Ebeveynlerin (anne) ilçe merkezde bulunan halk eğitim merkezleri veya aile destek merkezlerinde bünyesinde bulunan iş ve meslek edindirme kurslarına gittiklerini ve meslek edinme ile iş bulma potansiyelini arttırmak istedikleri görülmüştür.

SED hizmet modelinden faydalanan aileler genellikle ebeveyn ve çocuklardan oluşan parçalanmış ailelerdir. SED hizmeti ekonomik yoksulluk sonucunda oluşabilecek risklere karşı ve 'korunmaya muhtaç çocuk' durumunda bulunan ve aile ortamında desteklenmesi amaçlanan çocuklar ve ailelerinden oluşmaktadır. Ailelerin yapısına bakıldığında boşanma aşaması veya boşanmış ailelerin çocukları, işlediği suç sonrası

çalışma potansiyeli bulunmayan eş ve çocuklar, vasilik kararı ile birinci derece yakınları tarafından bakım ve hizmeti sağlanan çocuklar, sağlık engeli nedeniyle çalışma durumu bulunmayan sağlık kurulu raporu ile durumunu belirten ebeveynlerin çocukları SED hizmet modelinden faydalanmaktadır.

Tablo 3.3. 7-14 Yaş Aralığındaki İlk 10 Çocuk Demografik Bilgileri

7-14 Yaş Aralığındaki Katılımcı Çocuklar	A.K.Ç	B.K.Ç	C.K.Ç	D.K.Ç	E.K.Ç	F.K.Ç	G.K.Ç	H.K.Ç	I.K.Ç	I.K.Ç
Yaş	12	12	9	12	8	14	13	8	12	13
Hanede Kişi Sayısı	5	4	4	5	2	3	4	2	4	6
Hanede kendisi hariç okula devam eden çocuk sayısı	2	4	2	3	Yok	Yok	2	Yok	2	3
Çocuğun devam ettiği sınıf bilgisi	3sınıf	7sınıf	4sınıf	7sınıf	3sınıf	8. sınıf	8sınıf	1. sınıf	7sınıf	8 sınıf
2023-2024 Eğitim Döneminde Devamsızlık Sebepleri-Gün Sayısı	Hastalık-6 gün	Hastalık-5 gün	Devamsızlık Yok	Hastalık-8 gün	Hastalık-3 gün	Hastalık-10 gün	Hastalık-1 gün	Hastalık-7 gün	Hastalık-3 gün	Devamsızlık Yok
Son bir yıl içerisinde başarı belgesi alıp almadığı bilgisi	Belge almadı	Teşekkür	Pekiyi	Belge almadı	Pekiyi	Belge almadı	Teşekkür	Pekiyi	Teşekkür	Takdir

Tablo 3.4. 7-14 Yaş Aralığındaki Son 10 Çocuk Demografik Bilgileri

7-14 Yaş Aralığındaki Katılımcı Çocuklar	J.K.Ç.	K.K.Ç.	L.K.Ç.	M.K.Ç.	N.K.Ç.	O.K.Ç.	Ö.K.Ç.	P.K.Ç.	R.K.Ç.	S.K.Ç.
Yaş	14	10	11	11	12	8	7	10	13	10
Hanede Kişi Sayısı	2	3	5	8	3	5	2	2	4	5
Hanede kendisi hariç okula devam eden çocuk sayısı	Yok	2	2	5	1	4	Yok	Yok	2	2
Çocuğun devam ettiği sınıf bilgisi	8.sınıf	5. sınıf	5.sınıf	7.sınıf	6.sınıf	3.sınıf	1.Sınıf	4.sınıf	8.sınıf	4.sınıf
2023-2024 Eğitim Döneminde Devamsızlık Sebepleri-Gün Sayısı	Hastalık- 7 gün	Hastalık- 6 gün	Hastalık- 6 gün	Hastalık- 3 gün	Hastalık- 4 gün	Devamsızlık yok	Hastalık- 4 gün	Hastalık- 2 gün	Devamsızlık yok	Aile- 1 gün
Son bir yıl içerisinde başarı belgesi alıp almadığı bilgisi	Belge almadı	Takdir	Belge almadı.	Teşekkür	Teşekkür	Pekiye	Pekiye	Pekiye	Teşekkür	Pekiye

Tablo 3.4.3. ve Tablo 3.4.4'te 7-14 yaş aralığında çocuğu bulunan SED hizmet modelinden faydalanan her aileden bir ebeveyn ve bir çocuk ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşme öncesi veli onay mektubu ile veli onayı alınmıştır. Bu tabloda her aileden 7-14 yaş aralığında bulunan 20 çocuk ile görüşme sağlanmıştır. Görüşmede cinsiyete dikkat edilmemiştir. Görüşme yapılan çocuklar katılımcıların A,B,C, şeklinde rast gele harf olarak belirtilmesine karşılık A. katılımcı çocuğu, B. katılımcı çocuğu, C. katılımcı çocuğu vs. şeklinde rast gele olarak harf ile nitelendirilmiştir.

Çocuklarla yapılan görüşme sonucunda demografik bilgiler (yaş bilgisi, hanede kaç kişi yaşadığı, okula devam eden çocuk sayısı, kaçınıcı sınıfta olduğu), okulda derslere katılımı ile ilgili düşünceleri, okulda ek olarak istenilen materyaller aileler tarafından sağlanıp sağlanmadığı bilgisi, çocuğun bulunduğu eğitim öğretim dönemi içinde(2023-2024 Yılı Eğitim ve Öğretim Yılı 1. Dönem) kaç gün devamsızlık yaptığı

ve sebeplerinin neler olduğu, okulda son bir yıl içerisinde başarı belgesi alıp almadığı bilgileri ile ilgili veriler bulunmaktadır.

3.4.2. Araştırmada Katılımcı Çocukların Kişisel Bilgileri

Katılımcıların Tablo:3.4.3. ve Tablo: 3.3.4'de ; yaş, sınıf seviyesi, okula devam eden çocuk sayısı, 2023-2024 Yılı Eğitim Öğretim Yılı 1. Dönemi devam bilgileri varsa devamsızlık nedenleri, son bir yıl başarı belgesi alıp almama durumlarını detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

➤ Görüşme yapılan çocukların (7-14 yaş aralığında örgün eğitimine devam eden) yaş gruplarına bakıldığında ;

- 7 yaşında 1 çocuk,
- 8 yaşında 3 çocuk,
- 9 yaşında 1 çocuk,
- 10 yaşında 3 çocuk,
- 11 yaşında 2 çocuk,
- 12 yaşında 5 çocuk,
- 13 yaşında 2 çocuk,
- 14 yaşında 2 çocuk ile görüşme sağlanmıştır.

Çocuk katılımcıların arasında ilkokulda öğrenimine devam eden 8 çocuk, ortaokulda öğrenimine devam eden 12 çocuk bulunmaktadır.

➤ 7-14 yaş aralığında görüşme sağladığımız çocuklarının devam ettiği sınıf bilgilerine bakıldığında,

- 2 katılımcı çocuk 1.sınıfta,
- 3 katılımcı çocuk 3. sınıfta,
- 3 katılımcı çocuk 4. sınıfta,
- 2 katılımcı çocuk 5. sınıfta,
- 1 katılımcı çocuk 6. sınıfta,
- 3 katılımcı çocuk 7. sınıfta,

- 5 katılımcı çocuk 8. sınıfta örgün öğrenimlerine devam etmektedirler.

İlkokulda öğrenimine devam eden 9 çocuk, ortaokulda öğrenimine devam eden 11 çocuk bulunmaktadır.

- Görüşme yapılan 20 çocuktan 6 çocuk erkek, diğer 14'ü ise kız çocuğudur

➤ Hanede okula devam eden çocuk sayısına bakıldığında;

- 7 Katılımcının 1 çocuğu,

- 8 Katılımcının 2 çocuğu,

- 3 Katılımcının 3 çocuğu,

- 1 Katılımcının 4 çocuğu,

- 1 Katılımcının 5 çocuğu örgün öğrenimine devam etmektedir. Çocuk sayısı fazla olan ailelerde ekonomik imkanların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir.

➤ Çocuk katılımcıların okula devam durumu ve varsa devamsızlık nedenlerine ilişkin sorulan sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde;

- 4 çocuğun hiç devamsızlığı bulunmadığı,

- 2 çocuğun hastalık ve aile sebebiyle 1 günlük devamsızlığı bulunduğu,

Diğer 16 çocuğun ise hastalık ve salgın ve tedavi süreçleri sebepleri ile okula devam edemedikleri bilgileri verilmiştir. Bunlardan;

- 1 çocuğun salgın hastalık sebebiyle 2 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 3 çocuğun salgın veya hastalık sebebiyle 3 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 2 çocuğun salgın veya hastalık sebebiyle 4 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 1 çocuğun salgın veya hastalık sebebiyle 5 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 3 çocuğun hastalık sebebiyle 6 gün devamsızlığı bulunduğu,

- Yaşadığı sağlık sorunları nedeni ile iki çocuğun 7 günlük devamsızlığı, diğer bir çocuğun 8 günlük ve diğer çocuğun ise 10 günlük devamsızlıkları olduğu bilgileri verilmiştir

➤ Katılımcı çocukların devamsızlık durumlarına MEB E-Okul Veli Bilgilendirme Sistemi üzerinden kontrol edilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- 4 çocuğun devamsızlığı bulunmadığı,

- 1 çocuğun 1 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 2 çocuğun 2 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 2 çocuğun 3 günlük devamsızlığı bulunduğu,

- 3 çocuğun 4 günlük devamsızlığı bulunduğu,
- 3 çocuğun 5 günlük devamsızlığı bulunduğu,
- 2 çocuğun 6 günlük devamsızlığı bulunduğu,
- 2 çocuğun 8 günlük devamsızlığı bulunduğu,
- 1 çocuğun 10 günlük, 1 çocuğun 14 günlük devamsızlığı bulunduğu görülmüştür.

Katılımcılarla çocuklarının okula devamsızlık süreleri ve sebepleri ile ilgili yapılan görüşmelerde çocuklarının okula devamına önem verdiklerini ancak çocuklarının okulda yaşanan salgın vakaları nedeni ile okula devamsızlık yaptıkları ifade edilmiştir. Çocuklarının derslerinden geri kalmalarını istemediklerini belirtmişlerdir. Kronik sağlık sorunları yaşanan çocukların tedavi sürecinin devam etmesi nedeniyle 7 gün veya daha uzun süreli devamsızlık yaptıkları ifade edilmiştir. Çocukların da okula gitmeye istekli oldukları, arkadaşları ve öğretmenleri ile vakit geçirmek istedikleri, hastalık dışında okuldan ayrı kalmak istemedikleri gözlemlenmiştir. Çocuklar ile yapılan görüşmelerde okula devam etme isteği bulunduğu, sağlık sorunları, taziye vs. nedenler ile devamsızlık yaptıkları görülmüştür.

Katılımcıların Milli Eğitim Bakanlığı e-okul veli bilgilendirme sistemi üzerinden çocukların devamsızlık günlerine bakıldığında ifade edilen devamsızlık günü ile sistem üzerinden görülen devamsızlık günü arasında farklılıklar bulunduğu gözlemlenmiştir. Çocukların hastalık nedeni ile yaptığı devamsızlıkları öğretmenler tarafından sisteme işlenmesi halinde öğrencinin toplam devamsızlık günlerinde farklılıklara neden olduğu görülmüştür. Genel olarak süreğen hastalığı olan çocuklar dışında, diğer çocuklarda okula devam etme isteği gözlemlenmiştir.

- Çocuklar katılımcılar ile yapılan görüşmede son bir yıl içerisinde başarı belgesi alıp almadıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlara bakıldığında;
- ilkokula devam eden 7 çocuğun karnesinin çok iyi,
- 1 çocuğun karnesinin iyi olduğu belirtilmiştir.
- Orta okula devam eden 4 çocuğun belge almadığı,
- 6 çocuğun teşekkür belgesi aldığı,
- 2 çocuğun takdir belgesi aldığı görülmüştür.

Çocukların okula devam ve başarı durumları ile ilgili yapılan görüşmelerde başarı durumunun çocukların bireysel çabaları ve ailelerinin destekleri ile sağlandığı gözlemlenmiştir. Çocukların okula devam etmeye istekli oldukları, başarı hedeflerinin olmasının okula ve derslere olan ilgiyi daha da arttırdığı, görüşme sağlanan çocuklarda uzun süreli okula devamsızlık sorunlarının bulunmadığı görülmüştür.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Bu bölümde yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler fenomenolojik analiz yapılarak, elde edilen verilerle yorumlanmıştır. Katılımcılar(ebeveyn/vasi) ve 7-14 yaş aralığında okula devam eden çocuklar ile yapılan görüşmede açık uçlu sorulara verilen yanıtlar değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların iletişime açık olduğu ve kendilerini rahat bir şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Bazı katılımcılar yaşadıkları bireysel ve aile sorunları nedeni ile sorulan sorulara yönelik tutarlı cevaplar veremediği gözlemlenmiştir.

3.5.1. Katılımcıların ve Çocukların Okul Başarısı Hakkındaki Görüşleri

Katılımcılar ve çocuklara okulda derslere katılım durumları ve okulda istenilen ek materyallerin aileler tarafından karşılanma durumları ile ilgili görüşleri incelenmiştir.

- Katılımcıların 7-14 yaş aralığındaki zorunlu eğitim çağındaki görüşme yapılan çocuğunun derslere katılımı, ödev sorumlulukları ile ilgili görüşlerine bakıldığında;
 - **C Katılımcı;** “*Ödevlerini düzenli olarak yapıyor. Sorumluluklarını yapar.*”
 - **D Katılımcı;** “*Derslere katılımı çok iyi çekinmiyor derslerde, ödevlerini yapıyor.*”
 - **G Katılımcı;** “*İyi, okumaya hevesli, dersleri idare eder.*”
 - **K Katılımcı;** “*Dersleri çok iyi, ödevleri zamanında yapar.*”
 - **O Katılımcı;** “*Üstünde durursam iyi oluyor yoksa çalışmak istemiyor.*”
 - **S Katılımcı;** “*Evet derslerini yapıyor, derslere katılımı aktif.*”

Katılımcıların çocuklarının derslere katılımı ve ödev konusunda ailelerin yeterince destek alamadıkları buna sebep olarak ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü gözlemlenmiştir. Çocuklar bireysel olarak ödevlerini yapmaya çalışmakta, aile üyeleri de onları izlemektedir.

- Çocukların okulda derslere katılımı ile ilgili görüşleri;
 - **R Katılımcı çocuk(8.sınıfta) ;** “*İyi, hocalar soru sorduğunda derse katılıyorum.*”

- **D Katılımcı çocuk(7.sınıfta)** ; ‘‘ *Yavaş yavaş yeni katılım sağlıyorum. Okul değişikliği yaptım.* ‘‘
- **B Katılımcı çocuk(7.sınıfta)** ; ‘ *İyi, sosyal bilgiler dersini çok seviyorum.*’’
- **M Katılımcı çocuk(7.sınıfta)** ; ‘‘ *Hoca soru sorduğunda cevap veriyorum Matematik dersim çok iyi.*’’
- **G Katılımcı çocuk(8.sınıfta)** ; ‘‘ *Normal anladığım konulara katılım sağlıyorum. Gastronomi bölümü okumak istiyorum.*‘‘
- **Ö Katılımcı çocuk(1.sınıfta)** ; ‘‘ *İyi, fasikülde okuma yapıyorum. Bulmacalar çözüyorum.*’’
- **İ Katılımcı çocuk(8.sınıfta)**; ‘‘ *Derslere katılıyorum. Genellikle hocalar şikayet etmez.*’’
- **O Katılımcı çocuk(3.sınıfta)**; ‘ *Derslere katılıyorum. Matematik ile aram iyi.*’’
- **C Katılımcı çocuk(4.sınıfta)**; ‘‘ *İyi derslerim, en çok matematik dersini seviyorum. Savcı olmak istiyorum.*’’

Çocuklar ile derslere katılımı ile ilgili yapılan görüşmelerde derslere katılım sağladıklarını, derslerde bildikleri sorulara yanıt verdiklerini, hedefleri olduğunu, bazı çocukların okul değişimi veya çekingen tavırları nedeni ile katılım sağlamakta zorlandıkları ifade edilmiştir. Yapılan görüşmelerde çocukların kendilerini rahat bir şekilde ifade ettikleri, iletişime açık oldukları, yaşıtlarına paralel gelişim gösterdikleri gözlemlenmiştir. Çocuklar sorulan sorulara içtenlikle yanıt verdikleri, araştırmada sorulan sorulara ilgili oldukları, araştırma sorularını merak ettikleri ve kendilerini ifade ederken heyecanlı oldukları gözlemlenmiştir. Boşanmış ailelerdeki çocukların bazısında özellikle ebeveynler arası iletişim sorunları yaşanan ailelerde ki çocuklar ile yapılan görüşmelerde çocukların ilk olarak çekingen davrandıkları ancak çocuğun kendisine yönelik okul durumu ve ders başarısı ile ilgili sorular yöneltildiğinde ilgili, meraklı oldukları soruları samimi bir şekilde yanıtladıkları görülmüştür.

- Katılımcılara çocuklarının okulda istenilen ek materyalleri alıp almadığı ile ilgili görüşlerine bakıldığında;
- **B Katılımcı**; ‘‘ *İhtiyaçları karşılıyoruz. Test kitabı, defter alıyoruz.*’’
- **A Katılımcı**; ‘‘ *Ek kaynak, kırtasiye malzemelerini destek ile alıyorum.*’’

- **O Katılımcı;** ‘‘ Ek kitaplar setler aldım. ’’
- **M Katılımcı;** ‘‘ Kirtasiye masraflarını gideriyoruz. ’’
- **I Katılımcı;** ‘‘ Evet kullanıyorum. Kirtasiye malzemelerini alıyorum. ’’
- **R Katılımcı;** ‘‘ Test kitabı, defter, ek kaynakları lazım olduğunda alıyorum. ’’

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde çocukların okul ve dersleri ile ilgili ihtiyacı olan ek materyalleri aileleri ekonomik imkanlar doğrultusunda sağlamaya çalıştıkları görülmüştür.

➤ Çocukların okul için istenilen ek materyaller aile tarafından sağlanıp sağlanmama ile ilgili görüşleri;

- **N Katılımcı çocuk(6.sınıfta) ;** ‘‘ Test kitabı, defter annem alıyor. ’’
- **F Katılımcı çocuk(8.sınıfta);** ‘‘ Kirtasiye malzemelerini annem alıyor. ’’
- **I Katılımcı çocuk(7.sınıfta) ;** ‘‘ Test kitabı, defter ailem tarafından alınıyor. ’’
- **P Katılımcı çocuk(4.sınıf) ;** ‘‘ Test kitabı seti aldım. Kalem, defterde babaannem alıyor. ’’
- **C Katılımcı çocuk(4. sınıfta) ;** ‘‘ Annem alıyor. İngilizce test kitabı aldım. ’’
- **J Katılımcı çocuk(8.sınıf);** ‘‘ Ailem defter, kitap alıyor. Okul müdürlerim de test kitabı verdi. ’’

Çocuklar ile yapılan görüşmelerde okul için gerekli ek materyalleri aileler tarafından sağlandığı, maddi imkanların yetmediği durumlarda okul idarecileri ve öğretmenlerin de destek olduğu belirtilmiştir.

Katılımcılar ve çocuklarla yapılan görüşmelerde çocukların okula devamını önemsedikleri görülmüştür. Okulda istenilen materyaller, ek kaynaklar ailenin SED desteği ve diğer gelir kaynakları ile çocuklarının ihtiyaçlarını temin etmekte, okuldaki öğretmenler ve idarecilerin de çocuklara ve ailelere materyaller konusunda destek oldukları görülmüştür. Katılımcılar çocukların okul ihtiyaçlarını da destekle temin edildiği açıklamıştır.

3.5.2. Katılımcıların SED Hizmeti ile İlgili Görüşleri

Katılımcıların SED hizmet modeli ile ilgili düşünceleri, amacına uygun kullanım ile ilgili destek öncesi ve sonrası çocuğunun okula devam ve başarı durumlarına etkileri konusundaki görüşlerinin farklılıklar içerdiği incelenmiştir.

- Katılımcılardan desteğin çocuğun okula devamı ve başarı durumunda değişim olduğunu belirten ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde;
- **I Katılımcı;** *“Allah razı olsun. Süper, ihtiyacımızı karşılıyor diyemeyiz. Ama ihtiyaçları karşılıyor. Miktarı yükselse daha iyi olur. Evet değişim gözlemlendi, okula devam edemezdi. Tabi ki rahatlama oldu. İlaçları, okul ihtiyaçlarını sağlıyorum.”*
- **F Katılımcı;** *“ Kendi ihtiyaçlarını karşılıyor. Kırtasiye, şehir içi ücret, okulda beslenme ihtiyaçları sağlanıyor. Kendini daha iyi güvende hissediyor. Tabiki okula devamında etkisi oldu. Derslere faydası olmadı. Baba kaybını atlattı.”*
- **C Katılımcı;** *“Amacına uygun kullanıyorum. Çocukları okula gönderiyorum. İhtiyaçlarını karşılıyorum. Tabi ki az da olsa ihtiyaçları karşılıyorum. Okula gitmediğinde destek kesildiğini oğluma söyledim. Değişim gerçekleşti. Hiç devamsızlığı yok.”*
- **S Katılımcı;** *“Evet kullanıyorum. Gelirimi çocuklarımın ihtiyacı için harcıyorum. Ekonomik olarak değişim oldu. Ancak dersleri zaten iyiydi.”*
- **G Katılımcı;** *“Allah razı olsun, olmazsa perişanım. Tabi ki çocuklarımın okula devamı önemli, her iş yapamıyoruz. Miktarı yetmiyor. Her açıdan faydalı oldu. Okul harçlığı verebiliyorum.”*
- **H Katılımcı;** *“Miktarı az oğlumun ihtiyaçlarını gidermem açısından çok iyi oldu. Değişim gerçekleşti. Okula devam etmesini sağladı. Çocuğumun ihtiyaçlarını karşılıyorum.”*
- **E Katılımcı;** *“Destek amacına uygun kullanıyorum. Hayat pahalılığı var. Miktarı yetmiyor. Tabi ki şuan daha iyi, alınan para ile kırtasiye ihtiyacı sağlanıyor.”*
- **P Katılımcı;** *“ Kızın ihtiyaçlarını karşılamak için sağlıyorum. Ev masraflarını karşılıyor. Aynı değişiklik yok. Ekonomik anlamda rahatlama oldu.”*
- **N Katılımcı;** *“ Ev için çocuk için kullanıyoruz. Yetmiyor da yemin ederim. Pazara gittim yetmedi. Değişiklik olmadı. Herkes destekten memnun.”*

- **L Katılımcı;** *“Tabi ki çocuklar için harcıyoruz. İyi bir destek. İhtiyaçları karşılamak için desteği kullanıyoruz, değişiklik olmadı.”*
- **J Katılımcı;** *“Alınan destek kiraya destek oluyor. Okul ihtiyaçlarını sağlayacak durumda değiliz. Değişiklik olmadı. Kira ihtiyacını karşılıyorum.”*
- **O Katılımcı;** *“Azdır ama yağında kavrulmuş biriyim, inşallah kesilmez idare ederim, çocukların istekleri bitmiyor. Tabi ki etkili oldu ama çocukta da olmalı.”*
- **K Katılımcı;** *“Amacına uygun kullanıyoruz. Diğer desteklerden de faydalanıyoruz. Dersleri her zaman iyidir.”*
- **M Katılımcı;** *“Allah razı olsun. Olmasa ne yapacaktık. Çocukların ihtiyaçlarını sağlamak için kullanıyoruz. Daha iyi durum ekonomik olarak yansıdı.”*
- **A Katılımcı;** *“İyi bir destek ama miktarı az, çocuklar okuluna devam ediyor. Tabii ki geldiği günden beri yol katettik.”*
- Katılımcılardan desteğin çocuğun okula devamı ve başarı durumunda değişim olmadığını belirten ebeveynlerin görüşleri incelendiğinde;
- **İ Katılımcı;** *“Çocuklar için kullanılıyor, yeterli değil. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamıyor. Zaten kendisi çalışıyordu. Acil ihtiyaçlarda destek olması iyidir.”*
- **Ö Katılımcı;** *“Yetmiyor yine de iyi, mont 800TL olmuş, bir ay mont diğerine ayakkabı alıyoruz. Değişim gözlenmedi. Okula yeni başladı.”*
- **B Katılımcı;** *“İyi ki var, az da olsa okul ihtiyaçlarını karşılıyorum. Tabi ekonomik olarak katkısı oldu. Harçlık veriyorum. Ders başarısına katkısı olmadı.”*
- **R Katılımcı;** *“Miktarı az ama olmasaydı perişan olurduk. Allah razı olsun devletimizden. Şükretmesini bilmeliyiz. Aynı değişiklik olmadı. Erkek çocuğu olduğu için kaytarmak istiyor.”*
- **D Katılımcı;** *“Çocuklar okula gidiyor ihtiyaçlarını karşılıyorsun. Aynı değişen durum olmadı.”*

Katılımcıların SED hizmeti ile ilgili görüşlerinde destek sonrası çocuğun okula devam ve başarı durumlarında değişim gözlemlendiğini belirtenlerin soruya verdiği yanıtlar incelendiğinde genellikle ekonomik olarak olumlu yönde etki ettiğini, ekonomik iyileşmenin çocuğun okula devam durumuna ve başarı durumuna doğrudan etki etmediği belirtilmiştir. Ancak katılımcılar tarafından evde ekonomik iyileşmenin çocukların okula devam etme isteğini arttırdığı, çocukların okul ihtiyaçlarının teminini kolaylaştırdığı bu nedenlerden ötürü çocukların okula devam ve başarı durumlarına

dolaylı etki ettiğini ifade edilmiştir. Desteğin aileler tarafından amacına uygun kullanım sağlandığı, miktar olarak artan hayat pahalılığı nedeni ile yetmediği belirtilmiştir.

Katılımcılardan SED hizmeti ile ilgili destek sonrası çocuğun okula devam ve başarı durumlarında değişim olmadığını belirtenlerin soruya verdiği yanıtlar incelendiğinde çocuklarda ders başarısının çocuklar ile ilgili olduğu ve çocuğun ders başarısının içsel bir tutum olduğu ifade edilmiştir. Katılımcılar tarafından desteğin ekonomik olarak katkısı olduğu, okula devam ve başarı durumlarına etkisi olmadığı ifade edilmiştir. Desteğin amacına uygun çocuk ihtiyaçları için kullanıldığı ve destek miktarının yetmediği de katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Tüm katılımcıların SED hizmeti ile ilgili görüşleri genel olarak incelendiğinde destekten memnuniyet duydukları, çocuklarının okul ihtiyaçları dışında da hane ihtiyaçlarını karşılamak için harcama yaptıkları, diğer düzenli olan sosyal yardımlardan da faydalandıkları ancak SED hizmetinin miktar olarak yetmediği, artan hayat pahalılığı karşısında daha da zorlandıkları görülmüştür. Katılımcılardan hane ihtiyaçlarını temin etmek için mevsimlik işçi olarak çalıştığı, el işi ürünler işleyip sattığı, günlük ev temizliği yaparak ev ekonomisine katkı sağlamaya çalıştıkları belirtilmiştir. Katılımcılara yöneltilen SED hizmeti öncesi ve sonrası okula devam ve başarı durumlarında çocukta gözlemlenilen değişimleri tüm katılımcıların yanıtlarına genel olarak bakıldığında ailelerin ekonomik yönden rahatlamasına yardım ettiği fakat çocuğun derslerdeki başarı durumları ve okula devamında doğrudan etki etmediği belirtilmiştir. Çocukların ders başarısının bireysel çaba ve aile desteği ile gerçekleştiği, desteğin okula devamlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Araştırma sonucunda ailelere sağlanan SED hizmetinin çocukların okula devamında olumlu etki ettiği fakat çocukların başarı durumlarına belirgin bir katkısı olmadığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

SED hizmet modeli hakkında alan yazında benzer araştırmalar yapılmıştır. Bizim yaptığımız araştırma sonuçları ile karşılaştırmak, bu konuda benzer ve farklı sonuçlara ulaşılıp ulaşılmadığı da göstermesi açısından önemlidir.

Yaptığımız araştırma sonucunda SED hizmet modelinden faydalanan çocukların ekonomik iyileşmenin dolaylı olarak çocukların aileleri ile birlikte kendilerini güvende hissettikleri, çocukların sosyal faaliyetlere katılımını ve hobilerini yapma fırsatı buldukları, hobileri meslek seçimlerini belirlerken etkili oldukları görölmüştür. Araştırmamızda elde ettiğimiz benzer sonucu Ersoy ve Hurasan(2017), ‘‘Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Alan Çocukların Sosyal Etkinliklere Katılımlarına İlişkin Ailelerinin Değerlendirmeleri’’ adlı araştırmasında görmektediriz. Ersoy ve Hurasan; SED hizmetlerinden yararlanan çocukların aldıkları hizmetler sonrasında yeni tanıştıkları kişilerle iletişimlerinde ilerlemelerin olduğu, çevresini tanıma isteklerinin arttığı, eğitimle ilgili olarak derslerinde çocukların daha başarılı oldukları ve sosyal etkinliklere katılımının arttığını tespit etmiştir. SED hizmetleri kapsamında ailelere sosyal desteğin artırılması ve özellikle psiko-sosyal gelişimini akranları boyutunda tamamlayamamış olanların sosyalleşmelerinin sağlanması bununla ilgili çalışmalara ağırlık verilmesini önerilerine yer vermiştir.

Araştırmamızda SED profilinde bulunan aile yapılarına bakıldığında genellikle yoksul, eğitim seviyesi düşük, tek ebeveynli ve çalışma potansiyeli bulunmayan ebeveynlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Araştırmamızda elde edilen sonuç Aytış ve Özgüç (2019), ‘‘Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Kapsamındaki Ailelerin Sosyo-Demografik Yapısının İncelenmesi’’ adlı araştırmasında da gözlemlenmiştir. Aytış ve Özgüç araştırmasında; SED hizmetinden yararlanan aileler ile SED hizmetinden faydalanmayan ailelerin karşılaştırmasını yapmıştır. SED hizmetinden faydalanan ailelerde, psikiyatrik tanı alma, bağımlılıklar, istismar ihtimali, cinsiyet ve düşük geliri anlamlı bulmuşlardır. Bu anlamlılıkta bir ya da birden fazla faktörün bir arada olmasının, ailelerin çocukları adına SED hizmetlerinden faydalanmalarında belirleyici olduğunu ve SED hizmeti alma oranını arttırdığı belirtmektedir. Araştırmamızda SED profilinde bulunan aile yapılarına bakıldığında genellikle yoksul, eğitim seviyesi düşük, çalışma potansiyeli bulunmayan ebeveynlerden oluştuğu gözlemlenmiştir.

Yaptığımız araştırma sonuçlarında, katılımcıların çoğunlukla tek ebeveyn oldukları, ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olduğu, çocuklarının ders başarısında ve ödevlerine yardımcı olamadıkları, ebeveynlerin hanenin geçimini sağlamada zorlandıkları, çocukları ile iletişim kurmakta zorlandıkları, ailelerin ekonomik yardımlar dışında sosyal ve psikolojik olarak desteklenmesi gerektiği görülmüştür. Araştırmada elde edilen sonuçlara Edebalı, (2020), ‘‘Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılanların Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Kalitesi; Sincan Örneği’’ adlı çalışmasında benzer sonuçlar elde edilmiştir. Edebalı, (2020) çalışmasında; SED hizmetinden yararlanan kişilerin büyük bir bölümünün eğitim seviyesinin ilkökul düzeyinde kadınlar olduğunu, aylık gelir düzeylerinin düşük olduğunu, akrabalarından bir destek almadıklarını, SED hizmetlerinden faydalananlarının büyük bir bölümünün bütünlük ve birlikteliğin olmadığı, dağılmış aileler ve tek ebeveynli aileler olduğunu belirtmiştir. Bunlarla birlikte SED hizmetlerine erişimle, ailelerin çevrelerine uyum sağlamalarına, aile içi sorunlarla ailelere sosyal ve psikolojik destek verilmesine, ekonomik ve sosyal gelişmede yararlı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamızın sonucunda ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu, birden fazla çocuklu ailelerin yer aldığı ve SED hizmetinden yararlanan ailelerin sosyal yardımlar dışında bir geliri bulunmadığı, ailelerin ikamet edilen hane durumlarının çoğunluğunun kira olduğu ve hayat pahalılığı nedeni ile artan kira fiyatları ile geçimlerini sağlayamadıkları destek miktarını kira veya evin diğer ihtiyaçlarını temin etmeye çalıştıkları görülmüştür. Ailelerin iş bulma girişimleri bulunduğu ancak ilçe şartlarında iş bulmanın zor olduğu ve günlük temizlik veya el işi ürünlerine yöneldikleri gözlemlenmiştir. Tamkoç, (2017), ‘‘SED (Sosyal ve Ekonomik Destek) Hizmetinden Yararlanan Çocukların Özelliklerinin İncelenmesi ve Hizmet Sürecinin Değerlendirilmesi’’ adlı çalışması incelendiğinde benzer sonuçlar olduğu görülmüştür. Tamkoç (2017); SED alan ailelerin eğitim seviyesinin çok düşük olduğunu, birden fazla çocuklu ailelerin çoğunlukta bulunduğunu, sosyal ve ekonomik destek alanların ailelerindeki işsizliğin fazla olduğunu, düzenli bir gelirlilerinin olmadığını, ev sahibi olanlarının oranının çok düşük olduğunu ve daha çok kirada yaşamlarını sürdürdüklerini, babaların sabıka oranının annelere göre daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Araştırma sonucuna göre çocuklara yönelik erken yaşta evlilik, madde bağımlılığı ile ilgili konularda eğitim düzenlenmesi, Annelerin hakları konusunda

bilgilendirme yapılması hizmet sürecinde değerlendirmeler ekonomik temelli değil gelişimsel temelli olması gerektiği belirtilmiştir. Aileler ve çocuklar için önleyici ve koruyucu hizmetlerin gerekliliğinden bahsedilmiştir.

SED hizmet modeli ile ilgili yapılan araştırmalarda çoğunlukla çocukların tek ebeveynli ailelerde yaşadığı, bu ailelerin çevrenin sosyal ve psikolojik olarak desteğine ihtiyaçları olduğu, ailelerin ihmal ve istismara açık oldukları, sosyal ve ekonomik desteğe ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlara bakıldığında desteğin amacına uygun kullanıldığı, katılımcıların 7-14 yaş aralığında bulunan çocuklarının okula devam ettiği, derslere katılımı ve başarı durumunda farklılıklar olduğu görülmüştür. Derslere katılım ve başarı durumunun çocuklarda bireysel çaba sonucunda gerçekleştiği, katılımcıların çoğunluğu olan annelerin çocuklarının eğitimin öneminin bilincinde olmasına rağmen kendilerinin eğitim düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle derslerine yeterince yardımcı olamadıkları saptanmıştır.

Ebeveynlerin eğitimin önemi ve farkındalıklarının artması yönünde hem sosyal hizmet uzmanları hem okulda rehber öğretmenlerin bu konularda ebeveynlere rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunması, uzmanların bu ailelere yönelik grup çalışması yaparak eğitimin önemi ve çocuklarının okul başarısı artması ile ilgili ailelere pratik öneriler sunması açısından önemlidir.

SED hizmetinden faydalanan çocukların çoğunlukla tek ebeveynli olmaları nedeni ile yaşadıkları zorluklarda pratik çözümler üretmesi, sorunlarla baş etme becerileri ve çocukları ile yaşadıkları iletişim problemlerini çözme becerileri geliştirmelerini sağlanmalıdır. Yapılan görüşmelerde destek hizmeti alan çocukların ebeveynlerinin kalifiye olmamaları nedeniyle çalışma olanaklarının yetersizliği, alınan destek tutarının ailenin temel ihtiyaçları için kullanılması, SED yardım tutarının yetersiz kaldığını göstermiştir. Aileler öncelikle ailenin diğer giderleri ile ilgilenmek zorunda kaldığı için alınan yardım çocukların temel eğitim ihtiyaçları için yeterince kullanılamamaktadır.

SED hizmeti aileler tarafından çocuklarının okul veya diğer ihtiyaçları dışında evlerinin ihtiyaçlarını da karşılamaları nedenlerinden ötürü Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının destek tutarları ile ilgili asgari ücret tutarında düzenlemeler yapması gerekmektedir.

Çocukların okula ve derslere olan ilgilerinin artması için ders çalışma sürecinde etkili ders çalışma teknikleri, planlı çalışmanın önemi gibi konularda uzmanlar tarafından eğitici ve öğretici faaliyetler, seminerler, bilgi yarışmaları, sportif faaliyetler düzenleyebilir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uzman personelleri tarafından tek ebeveynli ve parçalanmış ailelere aile içi iletişim, etkili ebeveyn olmanın önemi, ev ekonomisi ve çocukların öğretim faaliyetleri ile ilgili konularda ebeveynlere destek amaçlı belirli periyotlar ile bireysel veya grup danışmanlığı yapılması önleyici hizmetler kapsamında ailelere ve çocuklara olumlu katkı sağlayacaktır. Çocuklar için sağlanan desteğin süreli olması ev ve çocuk ihtiyaçları için yapılan harcamalarda ebeveynlerin kendilerini daha güvende hissettikleri görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *ABS Modülü*, www.aile.gov.tr/ (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, aile.gov.tr/) (Erişim Tarihi:15.02.2024).
- Açıkgöz, Ö., ve Karagül, M. (2009). İktisat tarihi perspektifinde iktisadi kalkınma ve din ilişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 472-486.
- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(1), 135-283.
- Apaydın, E., ve Altun, F. (2021). Sosyal girişimcilik ile sosyal hizmet arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Opus International Journal Of Society Researches*, 18(39), 777-803.
- Ay, A., Fırat E., ve Mangır, F. (2018). *Yoksulluk ve ekonomik kalkınma ilişkisi: Türkiye bölgeleri üzerine bir çalışma*. International Conference On Eurasian Economies. 18-20 Haziran 2018, Taşkent- Özbekistan.
- Aydın, E. (2021). *Sosyal ve ekonomik destek alan bireylerin sosyal destek algı düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Gümüşhane Üniversitesi, SBE.
- Baltacı A. (2019) Nitel araştırma süreci: Nitel araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi SBE Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Barış, İ. (2008). *Sokakta yaşayan çocuklar ve aileleri: İstanbul örneği*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi. SBE.
- Bilgili A. E., ve Altan İ. (2003), *Yoksulluk sempozyumu*. İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Bilgin, Ö. (2019). Sosyal hizmetin bir aracı olarak sosyal ve ekonomik destek modeli: Vaka sunumu, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-31.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika* (7. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ceren, F. (2015). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Yoksulluğun Nedenlerine İlişkin Alguları ve Yoksulluğa Yönelik Tutumları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE.
- Creswell, J.W. (2007). *Birinci Kısım Hazırlık Aşamasındaki Kısımla*, (Çev. M. Bütün). Ankara: Eğiten Kitap Yayınevi.300-410.
- Çabuk N. (2003). Güneydoğu Anadolu'da Yoksulluğun Sosyal Göstergeleri. *Ankara Üniversitesi SBE Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 41-65.

- Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.
- Çoban, R. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252-260.
- Çocuk Esirgeme Kurumu (2007). *Çocuk Esirgeme Kurumunun Tarihsel Gelişimi* http://www.SHÇEK.gov.tr/Kurumsal_Bilgi/Tarihce/Tarihsel_Gelisim.asp (Erişim Tarihi: 20.12.2023).
- Duyan, V. (2003). *Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller*. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 14(2), 5-6.
- Duyan, V. (2021). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Vizyon Yayınevi,
- Dündar Cihan, Ü. (2022). *Çocuk Refah Sisteminde Aile Temelli Sosyal Hizmet*. Nobel Yayıncılık.
- Edebali, E. F. (2020). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılanların Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Kalitesi: Sincan Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Erbil Erdugan, F. (2010). *Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören örneği*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını.
- Ersoy, A.F. ve Hurasan M. (2017). Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti Alan Çocukların Sosyal Etkinliklere Katılımlarına İlişkin Ailelerinin Değerlendirmeleri. *Uluslararası Kültürel ve Araştırmalar Dergisi*. 3(2), 195-204.
- Fields, J. ve Casper, LM (2001). *Amerika'nın Aileleri ve Yaşam Düzenlemeleri: Mart 2000*. Washington DC: ABD Nüfus Sayımı Bürosu.
- Gül, (2008). *Türkiye'nin Eğitim Sorunları, AKP'nin Eğitime Bakışı ve Çözüm Önerileri*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Cilt 2, Sayı3.Isparta.
- Günaydın, D. (2021). *Yoksulluğun Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Nesiller Arası Yoksulluk Döngüsünü Kırma İçin Yaklaşımlar*, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE Dergisi Yıl: 2021/3, Sayı: 41, s. 155-183.
- Güner, F. C. (2015). *Yoksulluk ve Asgari Gelir Desteği Uygulamaları: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi. SBE.

- Güneş, F. (2009), Kentsel Yoksulluk / Dışlanma (mı), Göç ve İstihdam: Eskişehir’de Belediyeden Yardım Alan Haneler, *Sakarya Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 449-470. Cilt 3(2).
- Göbelez S. (2003). *Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Hizmetlerin Tarihi: Toplumsal Değişim, Profesyonellik ve Siyaset* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi.SBE.
- Hatun, Ş.(2003), *Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13. Yılında Yoksulluk ve Çocuklar Üzerine Etkileri*, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara.
- Herdem, S. F. ve Bozgeyikli, H. (2013). *İlköğretime Devam Eden Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, OPUS Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi, 3, (4), 7-35.
- Işık, O., ve Pınarcıoğlu M. (2009). *Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Kartal, A. (2008). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Türkiye’de 1990 Sonrası Sosyal Hizmet Sektörü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi SBE.
- Kırlioğlu, M, (2015). *Sosyal ve Ekonomik Destek Alan Ailelerde Yoksulluk, Sağlık ve Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi: Konya Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi SBE.
- Kongar, E. (1978). *İnsanı Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Cilt 3, Sayı 1, Ankara.
- Kulaksız, Y. (2014). Yoksulluk Bağlamında Çocuk İşgücü. *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 2, (1), 97-253.
- Meraki, S. (2019). *Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalandırılan Ailelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusunda Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBE.
- Nam, C. B. (2004). The concept of the family: Demographic and genealogical perspectives. *Sociation Today*, 2(2), 1-9.
- Punch, K.F.(2014). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Zeynep Akyüz(çev.). İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Okay, C. (1999). *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti*. İstanbul: Şule Yayınları.

- Özbek, N. (2002). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbek, N. (2006). *Cumhuriyet Türkiye'sinde sosyal güvenlik ve sosyal politikalar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkul, M., ve Kanyılmaz, G. (2012), *Yoksulluk ve Enformelleşme Bağlamında Ortaya Çıkan Bir Yaşam Tarzı: Seyyar Satıcılar*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1, 27-61.
- Öz Akar, L. (2013). *Çocuk hakları bağlamında çocuklarda eğitim hakkı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çag Üniversitesi SBE.
- Rahman, M. (2021). *BSW C1 foundations for social work, social work: Concept, meaning, definitions, objectives, goals and functions, introduction to the methodsofsocialwork*.
https://www.researchgate.net/publication/356536305_Foundations_for_Social_Work_-_Basic_concepts_in_Social_Work. (Erişim Tarihi:15.12.2023).
- Reçber, B.(2019). *Sosyal Hizmetin Gelişiminde Türkiye'nin Konumu: Teorik Bir Analiz*”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), s. 715-738.
- Resmi Gazete (2015). *Sosyal ekonomik destek hizmetleri yönetmeliği*.
<https://www.mevzuat.gov.tr/> (Erişim Tarihi : 21.12.2023).
- Şenses, F. (2017). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayıncılık,
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler: Malatya uygulaması* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi.
- Stroup, H. H. (1960). *Sosyal hizmet alana giriş*.
<https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/637351>.(Erişim Tarihi: 10.12.2023).
- UNİCEF 2004, <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/> (Erişim Tarihi: 15.02.2024).
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinin değerlendirilmesi projesi araştırma sonuç raporu*.
<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yayinlar/sosyal-ve-ekonomik-destekhizmetlerinin-degerlendirilmesi-projesi-arastirma-sonuc-raporu.pdf> (Erişim Tarihi : 23.12.2023).
- T.C. 1982 Anayasa, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa>

(Erişim Tarihi: 3.3.2024).

Tamkoç, B. (2017). *SED (Sosyal ve Ekonomik Destek) hizmetinden yararlanan çocukların özelliklerinin incelenmesi ve hizmet sürecinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE.

Taşçı, F. (2010), Yoksulluğa ve yoksullara dönük ahlak yaklaşımları. *İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Siyaset Konferansları Dergisi*, 481-514.

Temiz, E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 61-100.

TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/> İşgücü İstatistikleri, Aralık 2023(Erişim Tarihi: 3.3.2024).

Üzümcü, A., ve Korkat, M. (2014). Türkiye'de gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksullukla mücadelede sosyal yardımların gelişimi. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi Sayı*, 5(8), 136-166.

Yanardağ, M. Z., ve Özmete, E. (2017). Bir mesleki uygulama alanı olarak geçmişten geleceğe klinik sosyal hizmet, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28 (1), 204-206.

Yeldan, E. (2010). *Küresel Kriz ve Türkiye: Kriz Tedbirlerinin Etki Değerlendirmesi*, Ankara: ILO

Yolcuoğlu, İ. (2009). Sosyal çalışma ve çocuğun iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 85-94.

Zastrow, C. (1999). Duyan, V.(çev.), *İnsan davranışı ve sosyal çevre I*. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

EK-1 ÇALIŞMADA YER ALACAK FORMLAR

EBEVEYNLERE YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

1. Yaşınız kaç?
2. Eğitim durumunuz nedir?
3. Mesleğiniz nedir?
4. Medeni durumunuz nedir?
5. Hanede yaşayan kişi sayısı kaçtır?
6. Herhangi gelir getiren bir işte çalıştınız mı?
7. Hanede kronik hastalığı bulunan birey var mı?
8. İkamet ettiğiniz hane size mi ait?
9. Okula giden kaç çocuğunuz var?
10. Zorunlu eğitim çağında bulunan 7-14 yaş arasında çocuğunuz kaçınıcı sınıfta eğitimine devam etmektedir?
11. Sosyal ve Ekonomik Destek hizmet modelinden ne kadar süredir faydalanıyorsunuz?
12. Çocuğunuzun derslere katılımı hakkında ne düşünüyorsunuz? Çocuğunuz derse katılımında ve ödev sorumluluğunda aktif olarak rol alıyor mu?
13. Çocuklara yönelik olarak faydalandığınız sosyal ve ekonomik destek hizmet ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Sosyal ve Ekonomik Destek hizmetini amacına uygun kullanıyor musunuz? Destek Öncesi ve sonrası çocuğunuzun okula devam ve başarı durumlarında bir değişim gözlemlediniz mi?

14. Aldığımız ekonomik destek ile çocuklarınızın eğitimde kullandığı materyal(test kitabı, defter, ek kaynak) ihtiyaçlarını karşılamada kullanıyor musunuz?

15. Çocuğunuz eğitim öğretim dönemi içerisinde okulda kaç gün devamsızlık kullandı? Devamsızlık sebepleri nelerdir?

ÇOCUKLARA YÖNELİK YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI

1.Kaç yaşındasınız?

2.Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz ?

3.Hanede siz hariç okula devam eden çocuk var mı? Varsa okula devam eden çocuk sayısı kaçtır?

4.Kaçıncı sınıfta eğitime devam ediyorsunuz?

5.Okulda derslere katılımınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

6.Okulda içerisinde bulunduğunuz eğitim öğretim döneminde kaç gün devamsızlık hakkınızı kullandınız? Devamsızlık sebepleri nelerdir?

7. Okulda son bir yıl içerisinde başarı belgesi aldınız mı?

8. Okulda derslerde kullanmak amacı ile istenilen materyaller (test kitabı, kalem, defter vs.) aileniz tarafından sağlanıyor mu?

EK-2 ARAŞTIRMA İÇİN AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmmanın amacını, araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğunu, ad, soyad, okul numarası gibi kişiyi tanıtıcı bilgilerin yazılamaması gerektiğini ve anketin doldurulma şeklini açıklayan bir metin, onam metni olarak araştırma verilerinin toplanması için geliştirilen anket formunun başına konmuştur.

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETİNDEN FAYDALANAN ÇOCUKLARIN OKULA DEVAM VE BAŞARI DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: ERGANİ SOSYAL HİZMET MERKEZİ ÖRNEĞİ

Sevgili Katılımcı,

“Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okula Devam ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi: Ergani Sosyal Hizmet Merkezi Örneği” başlıklı bu araştırma, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hülya KARAKAYA ve Doç. Dr. Ümmet ERKAN tarafından yapılmaktadır. Araştırma Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti alan parçalanmış aile çocuklarının, okula devam ve başarı durumunun analiz edilmesi amaçlanmıştır. Sizin yanıtlarınızdan elde edilecek sonuçlarla Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti, pek çok ailenin bütünlüğünü sürdürmesine, çocuk ve gençlerin okula devam etmesine yardım etmektedir. Sağlanan bu hizmetin zayıf ve güçlü yönlerinin tespit edilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri destek hizmetinin amacına uygun olarak, destek hizmetinin daha verimli biçimde kullanılmasına yardımcı olacağı planlanabilecektir. Bu nedenle bu soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır. Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Anket formun adınızı ve soyadınızı yazmayınız!

Görüşme formu 15 sorudan oluşmaktadır. Sizden beklenen bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan içtenlikle cevaplamanızdır. Görüşme formunu yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

Çalışma ile ilgili herhangi bir sorunuz olduğunda aşağıdaki kişi ile iletişim kurabilirsiniz:

Hülya KARAKAYA

Çalışmaya katılmayı kabul ediyorsanız aşağıdaki kutucuğu “X” ile işaretleyiniz ve devam ediniz. Kabul ediyorum. .../.../2024

VELİ ONAY MEKTUBU

Sevgili Veliler,

“Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okula Devam ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi: Ergani Sosyal Hizmet Merkezi Örneği.” başlıklı araştırmayı yürütmekteyim. “Bu araştırmada Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalanan 7-14 yaş aralığında örgün eğitimine devam eden çocukları bulunan ailelerin yararlandıkları destek hizmetini kullanım amacı ve çocukların öğrenimine devam durumu ve başarı durumuna etkilerinin olup olmadığı irdelenecektir. Sağlanan bu hizmetin zayıf ve güçlü yönlerinin tespit edilmesi, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri destek hizmetinin amacına uygun olarak, daha verimli biçimde kullanılmasını sağlayacak faktörlerin neler olduğu araştırılacaktır. ”Bu amaçla destek hizmetinden faydalanan örgün eğitimine devam eden her aileden bir çocuk ile görüşme sağlanmak üzere çocukların destek hizmetinin kullanım amacı ve desteğin farkındalığı, eğitime devam durumu ve başarı durumuna etkileri ile ilgili yarı yapılandırılmış görüşme cetveli ailelerine ve 7-14 yaş aralığında bulunan çocuklarına uygulanacaktır. Çalışma kapsamında ebeveynlere ve çocuklara uygulanacak yarı yapılandırılmış görüşme cetvellerinde toplam 23 soru yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme cetvellerinin uygulanması yaklaşık 25 dakika sürmektedir. ”Çalışmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. Öğrenci araştırmaya katılmayabilir veya dilediği anda yarı yapılandırılmış görüşme cetvelini cevaplamaktan vazgeçebilir. Araştırma kapsamında çocuğunuzun bedensel veya ruhsal sağlığını olumsuz etkileyecek ya da kimliğini açığa çıkaracak herhangi bir bilgi istenmemektedir. Bu nedenle çalışma herhangi bir risk taşımamaktadır. Çocuğunuzdan alınan bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak ve hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır.

Çocuğunuzun bu araştırmaya katılmasına izin vererek “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden yararlanan 7-14 yaş aralığındaki çocukların destek hizmetinin kullanım amacının çocukların eğitime devam durumu ve başarı durumlarını etkisinin daha iyi anlaşılmasına imkân sağlayacak ve destek hizmetinin daha verimli bir şekilde kullanılmasına yönelik uygulanacak çalışmalara önemli bir katkıda bulunacaksınız”. Araştırma ile ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini ya da telefon numarasını kullanarak sorabilirsiniz.

Saygılarımla,

Çocuğum'nın bu araştırmaya katılmasına izin veriyorum. **Çocuğumun çalışmayı istediği zaman yarıda kesip bırakabileceğini biliyorum ve alınan bilgilerin araştırmada bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.** (Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz.)

Velinin Adı-Soyadı:

İmza :

EK-3 ETİK KURUL İZİNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 12.05.2022-49346

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Toplantı Tarihi: 11.05.2022	Toplantı Sayısı: 7	Karar Sayısı: 59
<p>Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Ekrem ALMAZ başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır. 12.05.2022</p> <p>KARAR-22: Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığının 19.04.2022 tarihli ve 47534 sayılı yazısı okundu ve ekleri incelendi.</p> <p>Yapılan incelemeler sonucunda; Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde görev yapmakta olan Doç. Dr. Ümmet ERKAN, danışmanı olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet tezli yüksek lisans programı öğrencisi Hülya KARAKAYA'nın yüksek lisans tez konusu olan "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okula Devam ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi" adlı çalışması Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından uygun görülmüş olup, durumun Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığına bildirilmesine,</p> <p style="text-align: center;">Oy birliği ile karar verildi.</p>		
BAŞKAN (e-İmzalıdır) Prof. Dr. Ekrem ALMAZ Kurul Başkanı		
ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ Başkan Yardımcısı	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM İslami İlimler Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Zekeriya ÇAM Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Doç. Dr. Fuat KORKMAZER SBF Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ Sağlık Hizmetleri MYO Öğr. Üyesi
ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ Eğitim Fakültesi Öğr. Üyesi	ÜYE (e-İmzalıdır) Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ Spor Bilimleri Fakültesi Öğr. Üyesi	

1 / 1

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://ebys.alparslan.edu.tr/enVision/Dogrula/BSC4LE37H2> adresinden yapılabilir.

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU DEĞERLENDİRME FORMU

Araştırmanın Başlığı:	“Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okula Devam ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi” adlı çalışma.
Başvuru Formunun Etik Kurula geldiği tarih:	19.04.2022
Başvuru Formunun Etik Kurulda incelendiği tarih:	11.05.2022
Karar tarihi	11.05.2022

SONUÇ

1.	☒ Kabul
2.	☐ Düzeltme gereklidir: Etik sorun olabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmaktadır. Açıklama:
3.	☐ Red Gerekçe, Görüş, Tavsiye ve Açıklamalar:

Başvuru dosyasının incelenmesinde hazır bulunan ve araştırmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi bulunmayan Etik Kurul başkan ve üyelerinin ad soyad ve imzaları.

Başkan
(e-imzalıdır)
Prof. Dr. Ekrem ALMAZ

Başkan Yrd.
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Bolat GÜNDÜZ

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Mehmet SALMAZZEM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Zekeriya ÇAM

Üye
(e-imzalıdır)
Doç. Dr. Fuat KORKMAZER

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Necmettin ÇİFTÇİ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Demet DENİZ YILMAZ

Üye
(e-imzalıdır)
Dr. Öğr. Üyesi Atike YILMAZ

EK-4 ARASTIRMA İZİN YAZISI

T.C.
DIYARBAKIR VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

100
YIL
1923-2023

Sayı : E-18120592-900-10347456
Konu : Veri Toplama (Hülya KARAKAYA)

02.02.2024

ERGANI KAYMAKAMLIĞINA
(Ergani Şehit Polis Memuru Coşkun Akşit Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü)

İlgi : Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı (Araştırma, Staj ve Koordinasyon Şubesi)'nin 02.02.2024 tarihli ve E-84459573-605.01-10331404 sayılı yazısı.

İlgi'de kayıtlı yazı ile Müdürlüğünüzde sosyolog olarak görev yapan, aynı zamanda Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Programında yüksek lisans öğrencisi olan Hülya KARAKAYA'nın "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden Faydalanan Çocukların Okula Devam ve Başarı Durumlarının Değerlendirilmesi: Ergani Sosyal Hizmet Merkezi Örneği" başlıklı tez çalışması kapsamında Diyarbakır/Ergani ilçe merkezinde yaşayan ve Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetinden faydalanan ailelerle mülakat yapma talebinin Bakanlık Makamının Onayı ile uygun görüldüğü bildirilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Ayşe Nur BAYSAL
İl Müdürü a.
İl Müdür Yardımcısı

Ek: Yazı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 74775BFF-FEE0-4906-9A86-3E2D0A4823E5
Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ashb-ebys>

Sehittik Mahallesi Fabrika Caddesi 37.Sokak No: 7 / 1 Yenisehir / Diyarbakır
(412)224 38 26
(412)224 35 00
KEP Adresi : diyarbakir.acshb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Başak ÇELİK
KALKAN
Veri Hazırlama ve Kontrol
İşletmeni
Talep No: (412) 224 38 27

